

Щомісячний інформаційно-аналітичний журнал

ЕКОНОМІКА ФІНАНСИ ПРАВО

Проблемні питання,
коментарі та поради

2012
12/2

Передплатний індекс: 74182

Головний редактор:

Присяжнюк Володимир Костянтинович, ректор Академії муніципального управління, д.т.н., професор, Заслужений діяч науки і техніки України

Заступники головного редактора:

Дацій Олександр Іванович, директор Науково-навчального інституту регіонального управління та місцевого самоврядування Академії муніципального управління, д.е.н., професор, Заслужений працівник освіти України

Лоцихін Олександр Миколайович, д.ю.н., завідувач кафедри теорії, історії держави і права та конституційного права Академії муніципального управління, Заслужений економіст України

Шеф-редактор:

Головач Володимир Володимирович, кандидат юридичних наук, директор аудиторської фірми «Аналітик»

Члени редакційної колегії:

Баймуратов Михайло Олександрович, д.ю.н., професор кафедри муніципального права Академії муніципального управління

Вініченко Ігор Іванович, д.е.н., доцент, завідувач кафедри економічної теорії та економіки сільського господарства Дніпропетровського державного аграрного університету

Глушков Валерій Олександрович, д.ю.н., професор кафедри адміністративних та кримінальноправових дисциплін Академії муніципального управління

Іванюта Василь Романович, д.е.н., доцент, професор кафедри менеджменту Полтавського університету економіки і торгівлі

Кампо Володимир Михайлович, к.ю.н., професор кафедри муніципального права, суддя Конституційного суду України

Клименко Олена Вікторівна, к.ю.н., доцент кафедри теорії, історії держави і права та конституційного права Академії муніципального управління

Клименюк Микола Миколайович, завідувач кафедри менеджменту Академії муніципального управління, д.е.н., професор

Кондрашихін Андрій Борисович, д.е.н., доцент, завідувач кафедри фінансів Академії муніципального управління

Копоненко Леонід Минович, к.ю.н., професор кафедри адміністративних та кримінальноправових дисциплін Академії муніципального управління

Копан Олексій Володимирович, д.ю.н., професор, перший заступник Керівника Міжвідомчого науково-дослідного центру з проблем боротьби з організованою злочинністю при Раді національної безпеки і оборони України

Корецька Світлана Олександрівна, д.е.н., доцент, професор кафедри фінансів Академії муніципального управління

Литвин Олександр Петрович, к.ю.н., професор, завідувач кафедри адміністративних та кримінальноправових дисциплін Академії муніципального управління

Луць Володимир Васильович, д.ю.н., професор, член-кореспондент Академії правових наук, завідувач кафедри цивільноправових дисциплін Академії муніципального управління

Манцевич Юрій Миколайович, д.е.н., доцент, завідувач секретаріату Комітету Верховної Ради України з питань будівництва, містобудування і житловокомунального господарства

Невелес Олександр Мішійлович, д.е.н., доцент, завідувач кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності Академії муніципального управління

Приходько Христина Вікторівна, к.ю.н., доцент, завідувач кафедри муніципального права Академії муніципального управління

Прушківський Володимир Геннадійович, д.е.н., професор, перший проректор Запорізького національного технічного університету

Сук Петро Леонідович, д.е.н., доцент, професор кафедри обліку і аудиту Академії муніципального управління

Фрицький Юрій Олегович, д.ю.н., професор кафедри теорії, історії держави і права та конституційного права Академії муніципального управління

Царенко Оксана Вячеславівна, д.е.н., доцент, завідувач кафедри обліку і аудиту Академії Муніципального управління

Видавничий редактор:

Лобода Катерина Сергіївна

ЕКОНОМІКА ФІНАНСИ ПРАВО

ЩОМІСЯЧНИЙ ІНФОРМАЦІЙНО-
АНАЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

№12/2 2012

(видається з 1994 року)

Журнал включено

до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук.

Постанова президії ВАК України від 06 жовтня 2010 р.
№ 1-05/6. Реєстраційне свідоцтво серії КВ № 4384
від 18.07.2000 р.

Засновник, видавець:

Аудиторська фірма «Аналітик» спільно з Академією муніципального управління та Відкритим міжнародним університетом розвитку людини «Україна»

Статті обов'язково проходять відбір і рецензування

Рекомендовано до друку Вченою радою Академії муніципального управління. Протокол №35 від 08 січня 2013 року. Повний або частковий передрук матеріалів журналу допускається лише за згодою редакції. Відповідальність за добір і викладення фактів несуть автори. За зміст та достовірність реклами несе відповідальність рекламодавець.

Підписано до друку 14.12.2012

Формат 60/84/8

Наклад - 600 прим.

Статті обов'язково проходять відбір і рецензування.

Рекомендовано до друку Вченою радою Академії муніципального управління

Адреса редакції:

01001, м. Київ, вул. Хрещатик, 44

Телефон: (044) 278-06-03

(099) 143-03-99

(066) 178-20-42

(044) 493-33-95

Факс: (044) 279-63-47

E-mail: efp-redaktor@ukr.net

© Аналітик», 2012

© Економіка. Фінанси. Право», 2012

ЗМІСТ

Економіка

І.В. МАРТУСЕНКО, Т.Д. СІТАШ

Система охорони здоров'я України: проблематика та реформування.....3

І.О. СЕДІКОВА

Зернопродуктовий підкомплекс – складова продовольчої безпеки.....5

Фінанси

Ю.Т. МЕЛЕНЧУК

Маркетинговий план – реалізатор планування маркетингу.....8

В.Г. ЖУЧЕНКО, К.Д. ДІДЕНКО

Особливості організації ділового туризму в Україні та сучасний стан його розвитку.....13

Право

Ю.В. ВОЙТОВИЧ

Сучасний стан адміністративно-правового розуміння корупції,
її соціальної сутності як об'єкта впливу правоохоронної системи.....16

М.О. ЖИВКО

До питання дотримання законності в діяльності працівників органів внутрішніх справ України.....20

Л.Л. ПАТИК

Паспорт громадянина України, його місце серед інших документів що посвідчують особу.....25

Н.Є. ПРИВАЛОВА

Концепція синергізму як особливий вид стратегічних переваг
у спільній діяльності без створення юридичної особи.....28

І.Ю. СОПІЛКО

Реалізація принципу змагальності під час здійснення судово- експертної діяльності в Україні.....31

І.В. ТЯЖКОРОБ

Перспективи використання потенціалу малого підприємництва регіону.....34

Консультації

Порядок реєстрації права власності на нерухоме майно.....7

Організація автостоянок та самовільне зайняття земельної ділянки (*судова практика*).....12

Консультація податкової: коли не потрібно сплачувати земельний податок.....19

Дача хабара як єдино можливий шлях реалізації своїх конституційних прав.....24

Чи обов'язково реєструвати договір оренди землі?.....27

Яким чином платнику єдиного податку нараховується сума фінансової допомоги,
наданої на поворотній основі?.....33

Які документи необхідні для ліквідації підприємства за рішенням власників?.....36

МАРТУСЕНКО

Ірина Валеріївна

irineua@yahoo.com

УДК 331.2:614

СІТАШ

Тетяна Дмитрівна

sittanya@mail.ru

кандидат географічних наук,
доцент
Вінницький інститут економіки
Тернопільського національного
економічного університету

СИСТЕМА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМАТИКА ТА РЕФОРМУВАННЯ

SYSTEM OF GUARD HEALTH OF UKRAINE: RANGE OF PROBLEMS AND REFORMATION

магістр з фінансів,
здобувач THEU

Статтю присвячено моніторингу системи охорони здоров'я України. Розглянуто проблеми системи охорони здоров'я та окреслено їх основні причини. Визначено необхідність здійснення послідовних і глибоких інституційних змін за всіма структурними елементами системи. Запропоновано пріоритетні шляхи реформування галузі для підвищення її ефективності та зміцнення в сучасних умовах.

Статья посвящена мониторингу системы здравоохранения Украины. Рассмотрены проблемы системы здравоохранения и очерчено их основные причины. Определена необходимость осуществления последовательных и глубоких институционных изменений по всем структурным элементам системы. Предложены приоритетные пути реформирования отрасли для повышения ее эффективности и укрепления в современных условиях.

The article is sanctified to monitoring of the system of health protection Ukraine. The problems of the system of health protection are considered and outlined them principal reasons. The necessity of realization of successive and deep institutional changes is certain after all structural elements of the system. The priority ways of reformation of industry are offered for the increase of her efficiency and strengthening in modern terms.

Ключові слова: охорона здоров'я, система охорони здоров'я, реформування системи охорони здоров'я.

Ключевые слова: здравоохранение, система здравоохранения, реформирования системы здравоохранения.

Key words: health protection, system of health protection, reformation of the system of health protection.

ВСТУП

Охорона здоров'я є невід'ємною складовою економічного зростання держави та відіграє надзвичайно важливу роль у забезпеченні належного рівня життя громадян. Сьогодні система охорони здоров'я в усьому світі, у тому числі й в Україні, стає все більше науко- та ресурсоємною, пов'язаною зі складними технологічними й організаційними процесами. Будь-яка помилка на цьому етапі може призвести до негативних результатів, до нерационального використання ресурсного потенціалу. У такому аспекті проблеми ресурсного забезпечення медичної сфери, правильний розподіл наявних ресурсів, оптимальне їх використання є найгострішими в системі охорони здоров'я.

Соціально-економічні перетворення в Україні виявили неспроможність системи охорони здоров'я адаптуватися до умов ринкової економіки й забезпечити належний рівень якості та доступності медичного обслуговування населення. У зв'язку з цим, найбільший інтерес для суспільства становить реформування охорони здоров'я як найбільш незахищеної, що потребує системних перетворень.

Аналіз досліджень і спеціальної економічної літератури підтверджує, що стан системи охорони здоров'я

вимагає негайних заходів для її реформування. Дослідженню окремих аспектів системи охорони здоров'я присвячено праці таких науковців як Ю.М. Бажал, Й.М. Бескид, С.А. Буковинський, О.Д. Василик, О.І. Величко, В.М. Геєць, З.С. Гладун, А.А. Гриценко, А.І. Даниленко, В.Г. Дем'янишин, Л.І. Жаліло, В.І. Журавль, Т.І. Єфименко, С.Я. Кондратюк, О.П. Кириленко, Е.М. Лібанова, М.В. Мних, В.М. Опарін, Ю.В. Пасічник, В.М. Пономаренко, Я.Ф. Радіш, А.М. Сердюк, І.М. Солоненко, В.М. Федосов, С.І. Юрій та інших. Але враховуючи наукову та практичну цінність опублікованих праць, низка питань залишаються дискусійними, що й обумовило вибір теми дослідження.

МЕТА РОБОТИ

Мета роботи полягає в оцінці сучасного стану, виокремленні проблем та розробці конкретних практичних рекомендацій і пропозицій для реформування системи охорони здоров'я в сучасних умовах.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У роботі методологічну основу визначають положення діалектичного методу пізнання економічних явищ і про-

цесів у безперервному їх взаємозв'язку та взаємозалежності. Використано методи економічного аналізу при вивченні ресурсного потенціалу та рівня фінансування закладів охорони здоров'я, а також методи емпіричних досліджень, зокрема спостереження, порівняння, емпіричного опису, системно-функціональний, функціонально-структурний і комплексний методи.

РЕЗУЛЬТАТИ

Реформування медичної галузі є невід'ємною складовою соціально-економічних перетворень в Україні. У Програмі економічних реформ на 2010-2014 рр. «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава» [2] закладено основи розбудови якісно нової системи охорони здоров'я. Головною метою реформи є побудова такої моделі охорони здоров'я, яка б забезпечувала рівний і справедливий доступ усіх членів суспільства до необхідних медичних послуг, високу якість та економічність цих послуг при збереженні соціально прийнятної обсягу державних гарантій. Одним із важливих завдань реформування системи охорони здоров'я на сучасному етапі є підготовка умов для переходу до страхової чи бюджетно-страхової моделі (обов'язкового соціального медичного страхування (ОСМС)).

Нині вітчизняні та зарубіжні експерти [1; 3] продовжують дискусії навколо засад організації й фінансування охорони здоров'я, і здебільшого пріоритет надається медичному страхуванню, за різних умов причиною та перевагою запровадження якого в багатьох країнах світу є його цільові внески, що використовуються для оплати медичного обслуговування, і виступають додатковим джерелом залучення коштів у сектор охорони здоров'я. Однак така альтернатива для страхової медицини в Україні є досить проблематичною. Ця думка ґрунтується на результатах із урахуванням зарубіжного досвіду в організації медичного страхування, за яким країна не отримує бажаного ефекту від його запровадження за наявності таких обставин:

- відсутність належної законодавчої бази та відповідних механізмів для запровадження медичного страхування;
 - неможливість збільшення витрат на охорону здоров'я через недостатній рівень економічного розвитку;
 - неготовність інфраструктури системи охорони здоров'я надавати медичні послуги на якісно новому рівні.
- У такому ракурсі ключовими проблемами сфери охорони здоров'я, які вказують на необхідність пошуку напрямів реформування медичної галузі є такі [4]:
- незадовільний стан здоров'я населення;
 - недосконалість законодавства, що регламентує діяльність системи охорони здоров'я;
 - недостатнє медикаментозне та матеріально-технічне забезпечення медичних закладів;
 - нераціональна організація системи надання медичної допомоги, диспропорція її первинного, вторинного і третинного рівнів;
 - брак сучасних медичних технологій і низький рівень інформованості про сучасні медичні технології;
 - недостатність фінансових і, насамперед, бюджетних ресурсів для забезпечення ефективної діяльності системи охорони здоров'я.

Досвід науковців дає підстави стверджувати, що перебудову економіки охорони здоров'я доцільно розпочинати зі зміцнення фінансової основи галузі, зміни бюджетної на змішану бюджетно-страхову систему фінансування за рахунок активної участі підприємств, установ, організацій різних форм власності з елементами добровільного медичного страхування населення.

Виділимо три рівні медичного страхування:

- перший рівень передбачає виділення коштів із бюджету для надання мінімальних медичних послуг;
- другий рівень: визначення переліку хвороб, які лікуватимуть за рахунок бюджетних коштів;
- третій рівень базується на комерційному страхуванні, яке передбачає отримання медичних послуг через систему медичного страхування у страхових організаціях.

На нашу думку, все вказує на доцільність актуалізації різних моделей медичного страхування, що дозволить накопичити необхідний досвід впровадження змішаної системи медичного страхування, за якої страхові внески сплачують держава, роботодавці та громадяни. Така охорона здоров'я повинна забезпечити не тільки рівність і доступність медичних послуг, але й гідну оплату праці.

Отже, запровадження медичного страхування та формування на його основі нових форм і методів розрахунків за надані медичні послуги на цивільно-правових засадах за участю страхового посередника, сприятиме розвитку нових відносин в охороні здоров'я. При цьому надзвичайно важливим є врахування системи світогляду суспільства, стану його стабільності, ставлення населення до реформ.

ВИСНОВОК

На підставі розглянутого можна констатувати, що найважливіші пріоритетні шляхи реформування в системі охорони здоров'я полягають у:

- структурній реорганізації системи медичного обслуговування з першочерговим розвитком первинної медико-санітарної допомоги на принципах сімейної медицини;
- перехід до надання медичної допомоги на контрактних умовах;
- зміцненні фінансової бази охорони здоров'я;
- узгодженні обсягів державних гарантій щодо надання медичної допомоги з фінансовими ресурсами охорони здоров'я;
- формуванні системи забезпечення й підтримки якості медичної допомоги;
- здійсненні активної кадрової політики;
- управлінні перетвореннями в галузі охорони здоров'я.

Складністю реформування є те, що при мінімальних витратах необхідно досягти максимальної медичної, соціальної та економічної ефективності, забезпечити доступність і якість основних видів медичної допомоги. Таким чином, за умов, які склалися, актуальності набуває суттєвий перегляд існуючої державної політики в галузі охорони здоров'я та реалізація заходів з підвищення ефективного використання людських, матеріально-технічних ресурсів для забезпечення функціонування медичних установ і здійснення гідної оплати праці працівників, враховуючи їх галузеву специфіку.

Література:

1. Всеукраїнський інформаційний часопис «Аптека Галицька» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.aptekagal.com.ua/ag/archive/01-02-06.htm
2. Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава: Програма економічних реформ на 2010–2014 роки / Комітет з економічних реформ при Президенті України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.president.gov.ua/docs/Programa_reform
3. Зеленевиц В. Зарубіжний досвід фінансування охорони здоров'я / В. Зеленевиц [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://intkonf.org/zelenevich-vo-ktn-kuzmin-ai-zarubizhnyi-dosvid-finansuvannya-ohoronu>
4. Охорона здоров'я. Інститут економічних досліджень і політичних консультацій [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.ier.com.ua/ua/areas_of_research/population_welfare

СЕДІКОВА

Ірина Олександрівна

kaf-ml@mail.ru

кандидат економічних наук,
доцент кафедри маркетингу
та логістики
Одеська національна академія
харчових технологій

ЗЕРНОПРОДУКТОВИЙ ПІДКОМПЛЕКС – СКЛАДОВА ПРОДОВОЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

ZERNOPRODUKTOVY SUBCOMPLEX – COMPONENT FOOD SAFETY

Статтю присвячено дослідженню зернопродуктового підкомплексу як складової забезпечення продовольчої безпеки країни. У статті уточнено теоретичні положення продовольчої безпеки країни та обґрунтовано напрями підвищення ефективності функціонування зернового ринку та продуктів його переробки.

Статья посвящена исследованию зернопродуктового подкомплекса как составляющей продовольственной безопасности страны. В статье уточнены теоретические положения продовольственной безопасности, обоснованы пути повышения эффективности функционирования зернового рынка и продуктов его переработки.

The article deals with grain products sub as part of food security. The article specifies the theoretical concepts of food security are reasonable ways to increase the efficiency of the grain market and its products.

Ключові слова: зерновий ринок, продовольча безпека, зерновиробництво, перехідні залишки.

Ключевые слова: зерновой рынок, продовольственная безопасность, зернопроизводство, переходные запасы.

Key words: grain market, food security, grain production, transitional stocks.

ВСТУП

Зерновий ринок України виступає стратегічною галуззю економіки держави, в якій зерно – гарант продовольчої безпеки населення країни. Зернопродуктовий підкомплекс є основою для розвитку хлібобулочної, борошно-круп'яної промисловості, спиртової, кондитерської, комбікормової, виробництва біоетанолу й інших галузей. Встановлено, що від господарського току до кінцевої реалізації процес руху зерна акумулює в собі від 3 до 22 суміжних (побічних) виробництв, які відбиваються на вартості кінцевого продукту. Відповідно до теорії управління, продовольство відносять до четвертого (економічного) пріоритету узагальнених засобів управління [8].

У наукових публікаціях із досліджуваної проблеми з'ясовуються питання сутності, місця та значення продовольчої безпеки в системі загальноекономічної безпеки держави [1,2]; аналізується структура та рівні продовольчої безпеки [3]. В.В. Юрчишин та П.Т. Саблук розглядають реформування агропромислових формувань як основу продовольчого забезпечення країни [4]. А.П. Гайдучкий робить наголос на важливості залучення інвестицій в економіку країни для розв'язання продовольчої проблеми [5]. Недостатність дослідження окремих продовольчих ринків, зокрема зернопродуктового, обумовлює актуальність цього дослідження.

МЕТОЮ СТАТТІ є дослідження зернопродуктового підкомплексу як складової забезпечення продовольчої безпеки країни.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, нормативно-правові акти, закони України. Під час проведення дослідження використано методи структур-

но-логічного аналізу, узагальнення вимог законів України «Про зерно», «Про державну підтримку сільського господарства України».

РЕЗУЛЬТАТИ

Як стверджує Ткачова Н.М., продовольча безпека – це такий рівень продовольчого забезпечення населення, який гарантує соціально-політичну стабільність у суспільстві, виживання та розвиток нації, особи, сім'ї, стійкий економічний розвиток [2, с. 51]. Необхідність забезпечення продовольчої безпеки вимагає підтримання відповідного рівня продовольчого самозабезпечення та зниження рівня продовольчої залежності від імпорту, що передбачає використання державної підтримки вітчизняних виробників сільськогосподарської продукції та вживання заходів імпортного контролю з метою захисту власних виробників від іноземної конкуренції [3, с. 120]. В умовах загострення проблеми світової продовольчої безпеки особливої актуальності набуває завдання стабільного розвитку внутрішнього зернового ринку як системоутворюючої ланки агропромислових формувань держави. Множинність різноманітних економічних проблем розвитку українського зернового ринку та вектори їх впливу на відтворювальні процеси складових його секторів узагальнено в табл. 1. Проведений аналіз виробництва зерна свідчить, що господарствами всіх категорій у 2011 р. одержано 56,7 млн т зерна, з них зерна продовольчих культур – 23,7 млн т, фуражних зернових – 33,0 млн т.

Порівняно з 2010 р. виробництво зерна збільшилося на 44,3%, що зумовлено як розширенням площі збирання (на 5,1%), так і збільшенням урожайності зернових культур (на 37,5%) (див. табл. 2). Високий експортний потенціал формують високі перехідні залишки зерна – близько 12 млн т. Урожай зерна в Україні в 2012 р. становить 47 млн тонн проти 56 млн тонн, зібраних у 2011 р., враховуючи, що протягом усього циклу виробництва погодні

Економічні проблеми розвитку зернопродуктового ринку України

Економічні проблеми	Вплив на відтворювальні процеси
1. Низький рівень доходності зерновиробництва: цінова залежність виробників від посередників; диспаритет цін на зерно і промислової продукцію; обмежений доступ безпосередніх виробників до кредитів та державних субсидій. 2. Незбалансованість економічних відносин між суб'єктами різних секторів ринку. 3. Неефективність регуляторних механізмів: мінімальні ціни фінансових інтервенцій; низька платіжна дисципліна державних агентів; домінування адміністративних методів.	1. Декапіталізація зерновиробництва
	2. Зниження урожайності та якості зернових культур
	3. Коливання валових зборів зерна
	4. Високий рівень природних ризиків
	5. Значні втрати під час збирання
	6. Погіршення стану ґрунтів

*Джерело: [6]

умови були несприятливими, цей результат експерти оцінюють як задовільний. Урожай пшениці – приблизно 12,5 млн тонн – це на 40% менше, ніж у 2011 р. За інформацією Мінагропроду, врожайність пшениці в середньому по країні залишається на рівні 15,9 ц/га проти показника в 33,5 ц/га у 2011 р.

Квотування на ринку зерна з метою створення достатніх внутрішніх запасів було запроваджено в Україні з жовтня 2010 р. і діяло до 1 липня 2011 р. На жаль, моніторинг наявності продовольчого й фуражного зерна, а отже, поточний і прогнозний рівень забезпеченості було

проведено неякісно, й Україна втратила позиції з експорту зерна на світовому ринку.

Адже за нормальних умов та урожаю понад 40 млн тонн експортний потенціал України становить не менше 20 млн тонн зерна, проте за 2010–2011 МР було експортовано лише 8743 тис. тонн зерна. На зміну квотам із 11.07.2011 р. в Україні були запроваджені вивізні мита на пшеницю в розмірі 9% від контрактної ціни (але не менше 17 євро/т), кукурудзу – 12% (не менше 20 євро/т), ячміню – 14% (не менше 23 євро/т) відповідно до Закону про внесення змін до Податкового кодексу України.

Таблиця 2

Виробництво сільськогосподарських культур у господарствах

	2011 р.	2010 р.	2011 р. до 2010 р.	
			+, –	у %
Валовий збір, тис. т				
Зернові та зернобобові культури – всього	56674,9	39270,9	17404,0	144,3
<i>у тому числі</i>				
пшениця	22312,4	16851,3	5461,1	132,4
жито	578,9	464,9	114,0	124,5
ячмінь	9096,9	8484,9	612,0	107,2
овес	505,6	458,5	47,1	110,3
кукурудза на зерно	22777,8	11953,0	10824,8	190,6
просо	278,8	117,1	161,7	238,1
гречка	281,5	133,7	147,8	210,5
рис	169,8	148,0	21,8	114,7

*Джерело: [7]

Індикаторами стану продовольчої безпеки експерти FAO вважають обсяг перехідних (до наступного врожаю) запасів зерна та рівень його виробництва в середньому на душу населення. Гарантують продовольчу безпеку перехідні запаси, яких вистачить на 60 днів.

Безумовним лідером відвантажень на зовнішні ринки

залишиться кукурудза. Розширені до 4,5 млн га посівні площі дозволяють зібрати приблизно 25–26 млн тонн, що відповідає 50% усього врожаю в країні. На експорт може бути відправлено не менше 15 млн тонн. Grain Ukraine прогнозує експорт української пшениці в 2012/2013 на рівні 4,5 млн тонн, ячменю – менше 2 млн тонн. Експорт

26 млн тонн на рік (3 млн тонн зерна на місяць) – це межа можливостей існуючої інфраструктури. У червні 2012/2013 МР зерновий ринок отримав новий інструмент, який служить орієнтиром цін на сільгосппродукцію. Чиказька біржа запустила ф'ючерсний контракт на пшеницю, котирування якого прив'язані до чорноморських портів (FOB, Чорне море). Торги відбуваються через глобальну електронну платформу – Globex. Прив'язка до портів у Чорному морі дозволить побачити актуальну ціну пшениці в Миколаївському, Одеському та Іллічівському портах. При цьому ф'ючерс на чорноморську пшеницю поки не робить помітного впливу на ринок. Вартість вересневих ф'ючерсів на чорноморську пшеницю на Чиказькій товарній біржі залишається незмінною та становить 255 доларів/тонна.

ВИСНОВКИ

Отже, безпека економічного розвитку становить ключову складову політики кожної держави. Що стосується України, то в умовах інтеграції у світову економічну систему питання продовольчої складової економічної безпеки набуває все більшої ваги. На сучасному етапі для України є важливим визначити стратегію продовольчої безпеки й механізм її забезпечення, виходячи в першу чергу, з позицій національних інтересів і з урахуванням глобальних проблем продовольчої безпеки. Для внутрішнього українського ринку зерна є характерним нееластичний рівень попиту (на відміну від світового). За цієї умови незначне коливання в обсягах ринкової пропозиції на внутрішньому ринку, що відбувається під впливом ці-

лого ряду чинників (зростання експортного попиту, спекулятивні очікування тощо) при ізольованості внутрішнього ринку зерна від альтернативних каналів формування ринкової пропозиції, призводить до істотних змін у динаміці ринкових цін.

Література:

1. Чорнодід І.С. Економічна безпека як категорія економічної теорії // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 11 (29). – С. 13–20.
2. Ткачова Н.М. Інноваційна складова економічної безпеки держави: Монографія. – Д., 2008. – 376 с.
3. Гойчук О.І. Продовольча безпека: структура, рівні та критерії забезпечення // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 12 (30). – С. 119–129.
4. Саблук П.Т., Юрчишин В.В. Розробка аграрної (аграрно-продовольчої) доктрини України // Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку. Інформ.-аналіт. зб. (вип. 5) / за ред. П.Т. Саблука та ін. – К.: ІАЕ, 2002. – С. 625–642.
5. Гайдуцький А.П. Міжнародні інвестиційні процеси у розв'язанні глобальної продовольчої проблеми // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 1(55). – С. 111–121.
6. Нікішина О.В. Стратегічні орієнтири розвитку зернового ринку України. – Режим доступу: www.confcontact.com
7. www.ukrstat.gov.ua
8. Гуменний В.Д. Погляд на продовольчу безпеку України. – Режим доступу: nash-rayon.dp.ua/index

КОНСУЛЬТАЦІЇ

ПОРЯДОК РЕЄСТРАЦІЇ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА НЕРУХОМЕ МАЙНО

Міністерство юстиції України та Державна архітектурно-будівельна інспекція України надали деякі роз'яснення стосовно питань законодавства пов'язаних з державною реєстрацією прав власності на нерухоме майно. Опираючись на ці роз'яснення та законодавство України виходить що право власності на нерухоме майно відповідно до закону підлягає державній реєстрації, навіть більше того право власності виникає з моменту державної реєстрації відповідно до статті 182 ЦКУ.

Тобто, за загальним правилом право власності на нерухоме майно може виникати лише з моменту його державної реєстрації.

Державна реєстрація прав на нерухоме майно здійснюється у відповідності до вимог Тимчасового положення про порядок державної реєстрації прав власності на нерухоме майно, відповідно до якого така державна реєстрація прав власності здійснюється на підставі право-встановлювальних документів.

Так, згідно із пунктом 6.1 Тимчасового положення у разі наявності акта про право власності на землю або рішення про відведення земельної ділянки для забудови та за наявності акта комісії про прийняття об'єкта і введення його в експлуатацію органами місцевого самоврядування, зокрема, на новозбудовані об'єкти нерухомого майна видається свідоцтво про право власності, яке і є право-встановлювальним документом.

Крім того, одним із право-встановлювальних документів, на підставі якого проводиться державна реєстрація права власності на об'єкти нерухомого майна, є також рішення суду про визнання права власності на об'єкти нерухомого майна (пункт 10 додатку 1 до пункту 2.1 Тимчасового положення).

У разі, якщо право власності на новостворене нерухоме майно виникає у загальному порядку, документом, що підтверджує це право є свідоцтво про право власності, а у разі визнання (у визначених випадках) права власності на це майно судом, єдиним можливим документом, що підтверджує виникнення права власності на новостворене нерухоме майно, є рішення суду. Саме таке рішення суду подається для державної реєстрації прав на нерухоме майно. При цьому документи, що підтверджують прийняття нерухомого майна до експлуатації, не вимагаються.

Обов'язковою умовою реєстрації права власності є наявність адреси. Присвоєння адреси на об'єкт нерухомості, особливо того який існує тривалий час, продовжує залишатись проблемним питанням в кожному населеному пункті в тому числі в столиці України.

**Консультація підготовлена
АФ «Аналітик»**

МЕЛЕНЧУК

Юлія Тарасівна

mala-malesenka@ukr.net

аспірант

УДК 658.338.1 (477)

МАРКЕТИНГОВИЙ ПЛАН – РЕАЛІЗАТОР ПЛАНУВАННЯ МАРКЕТИНГУ

MARKETING PLAN – IMPLEMENTER OF MARKETING PLANNING

Статтю присвячено визначенню місця та ролі маркетингового плану в маркетинговому плануванні. Обґрунтовано необхідність його написання та створена найбільш цілісна структура маркетингового плану.

Статья посвящена определению места и роли маркетингового плана в маркетинговом планировании. Обоснована необходимость его написания и создана наиболее целостная структура маркетингового плана.

This article is devoted to the place and role of the marketing plan in marketing planning. The necessity of writing and created the most coherent structure the marketing plan.

Ключові слова: маркетинговий план, ситуаційний аналіз, маркетингові стратегії.

Ключевые слова: маркетинговый план, ситуационный анализ, маркетинговые стратегии.

Key words: marketing plan, situation analysis, marketing strategy.

ВСТУП

Проблемам маркетингового планування діяльності підприємств і формування відповідної маркетингової стратегії в зарубіжній теорії та практиці приділено значну увагу, про що свідчать праці Р. Акоффа, І. Ансоффа, Дж. Вествуда, С. Дибба, Ф. Котлера, М. Мак-Дональда, Х. Мінцберга, М. Портера, Л. Сімкіна, Ф. Тейлора та інших. Однак їхні наукові розробки достатньою мірою не враховують особливості української економіки. Питанням розробки маркетингових планів з урахуванням специфіки трансформаційного періоду присвячено праці таких вітчизняних науковців: Л. Балабанової, Л. Басовського, С. Гаркавенко, Т. Дударя, Н. Журавльової, Л. Іванова, Н. Куденко, А. Павленка, Г. Тарасюка, Е. Овечкіна, Л. Шваба. Роботи цих учених стали методичною базою статті.

МЕТА СТАТТІ – обґрунтування необхідності застосування маркетингового планування для розвитку підприємства.

РЕЗУЛЬТАТИ

У сучасних умовах господарювання в Україні використання маркетингу на підприємстві стикається з низкою проблем, одна з яких створення маркетингового плану.

Перед тим, як взятися до складання маркетингового плану, потрібно зрозуміти принципи маркетингового планування. Розібратися в деталях процесу планування настільки важливо, як і продумати структуру письмового документа маркетингового плану. Етапи маркетингового планування зображені на рис. 1.

Маркетинговий план – це результат систематичного, творчого, але в той же час структурованого процесу, призначеного вибирати нові можливості та потенційні ризики, які потрібно враховувати в процесі формування цілей.

Розробка маркетингового плану – це комплексний процес, і кожен його крок передбачає деяку структуру,

завдяки якій план з абстрактної інформації та ідей перетворюється на документ, маючи практичну цінність, яку співробітники компанії можуть зрозуміти, оцінити й на цій основі будуть працювати.

Відсутність маркетингового плану може привести компанію до необдуманих кроків, один із яких – невправильне позиціонування своїх товарів на окремих сегментах ринку, що призводить до марнування часу в пошуках клієнтів. Хороший маркетинговий план допомагає компанії чітко виділити цільову аудиторію та передбачати зміни попиту на ринку. Компанія, яка орієнтується на високий прибуток та має на меті посісти лідерську позицію на ринку, прагне мати про свого клієнта якомога більше інформації, знати своїх конкурентів та про те, чого потребує ринок на даний момент.

Маркетинговий план є основою діяльності компанії в галузі забезпечення прибутку її роботи. Тому неможливо планувати маркетингову діяльність компанії ізольовано від планування інших функцій ділової активності. Отже, процес планування маркетингу повинен бути частиною планової системи в цілому [3, с. 118].

У свою чергу, план маркетингу може бути розділений на кілька окремих планів маркетингу, тому що інколи є необхідність проаналізувати план окремого товару за минулий період для того, щоб точніше побачити картину написання нового плану на майбутнє.

Багієв Г.Л. зазначає, що план маркетингу є складовою частиною плану підприємництва. Він застосовується не тільки для реалізації маркетингових цілей, але й зумовлює їх виконання (рис. 2).

У кожній компанії свої можливості й потреби. Для великої компанії не потрібно розглядати всі ті самі деталі, що й для великої, оскільки вона обмежена в ресурсах. Тому й маркетинговий план її буде написаний у меншому форматі та в іншій структурі та формі. Але в більшості випадків загальна структура написання плану буде збігатися.

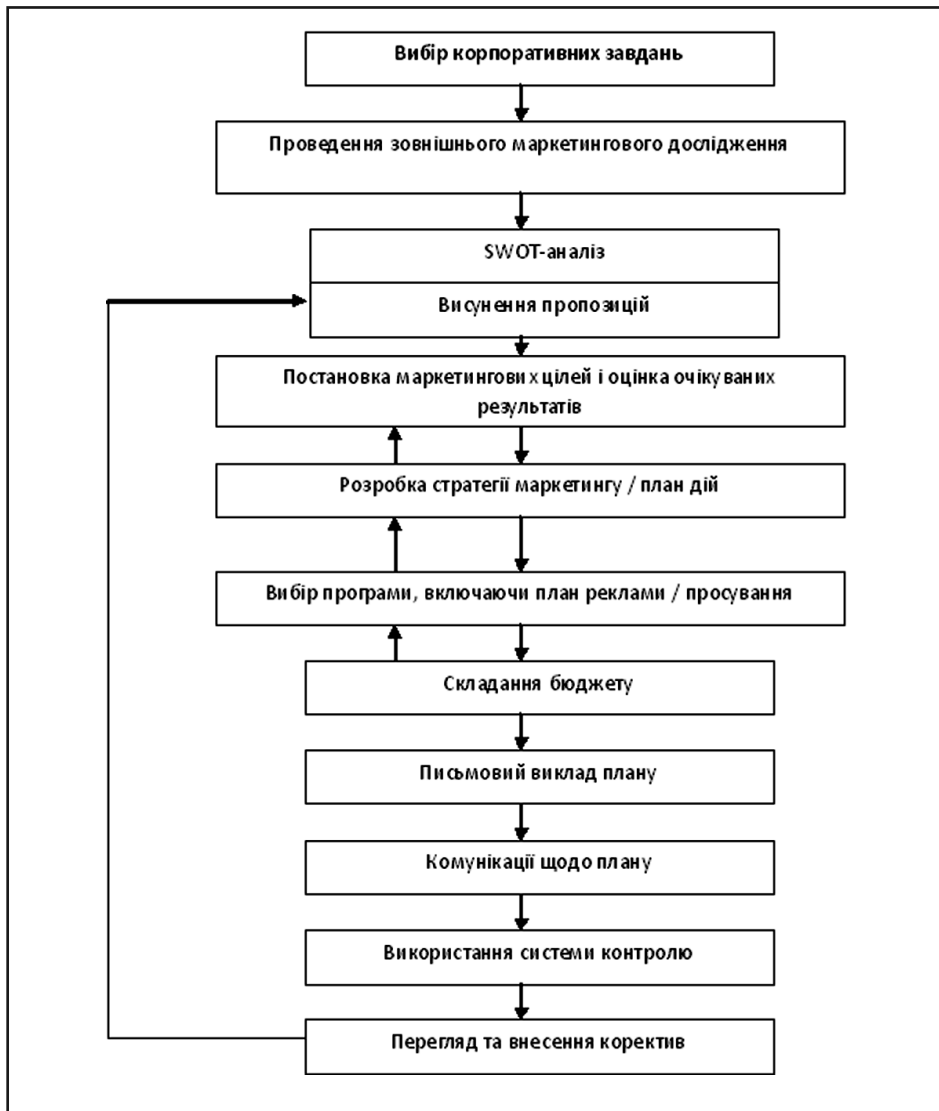

Рис. 1. Процес маркетингового планування [2, с. 32]

Єдиної форми для написання маркетингового плану, де є чітко визначений його розмір, кількість етапів написання, його форма, кількість таблиць та аналізів, не існує. Відповідальні за написання маркетингового плану самі визначають список пунктів і його поетапність. Проаналізувавши подання маркетингових планів різних авторів, ми виберемо, на наш погляд, найбільш актуальний і доцільний зразок маркетингового плану.

Саме планування, як раніше вже було сказано, викликає в менеджерів безліч питань, серед яких:

- З чого почати?
- Чи принесе планування потрібний результат?
- Як зекономити час і бюджет?
- Хто і за що відповідає?

План із маркетингу повинен чітко визначити, де компанія перебуває в цей момент і в якому напрямку планує просуватися далі. Планування маркетингу обирає тенденцію розвитку, розвиває власні можливості фірми. Збільшує ефективність використання власних ресурсів, згуртовує колектив, ставить цілі і планує постійний їх ріст і розвиток компанії.

Реальність плану маркетингу значною мірою залежить від осіб, які його формують. Процес маркетингового планування можна зобразити так (рис. 3):

Підготовка плану маркетингу означає постановку задач, конкретизацію цілей маркетингових взаємодій

фірми. Вибір плану маркетингу являє собою вибір найбільш оптимальної моделі планування заходів.

Маркетинговий план як складова загального плану фірми, враховуючи специфіку виробництва і збут продукції, визначає стратегію й тактику поведінки фірми на ринку та збільшує її ринкові переваги [5, с. 68]. У будь-якому разі, маркетинговий план – це важливий документ фірми, який є основою здійснення та координації всіх видів її діяльності.

Ключовим успіхом компанії є розумність дій, які необхідно зробити для компанії в певний період часу, наприклад, упродовж одного фінансового року. Розроблений план із маркетингу, який ставить перед собою реальні цілі, засновані на дослідженнях, повинен стати дороговказом на весь рік. Періодична переоцінка плану дозволить адаптуватися до різних змін, які виникають на ринку чи всередині самої компанії.

Основне призначення плану маркетингу фірми полягає в поясненні зацікавленим особам, як саме компанія збирається впливати на ринкову ситуацію, щоб забезпечити збут своєї продукції.

Щоб донести всі ідеї, пов'язані з маркетинговою діяльністю, до співробітників і запустити цю роботу, маркетинговий план перетворюють у письмовий документ.

Філіп Котлер у своїх працях виділив такі розділи плану маркетингу, які зазначені на рис. 4. З рис. 4 ми бачимо,

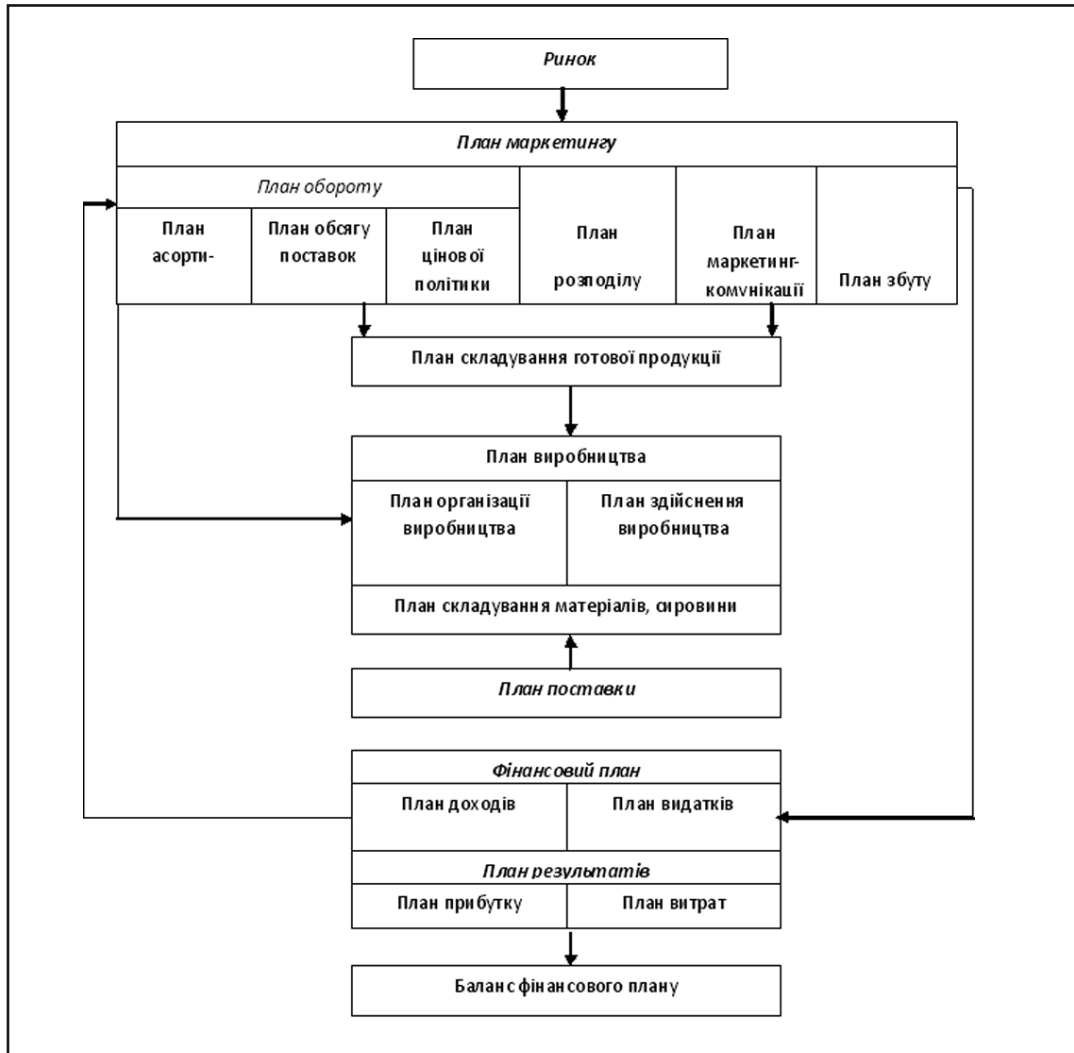

Рис. 2. План маркетингу в системі виробничого планування [1, с. 177]

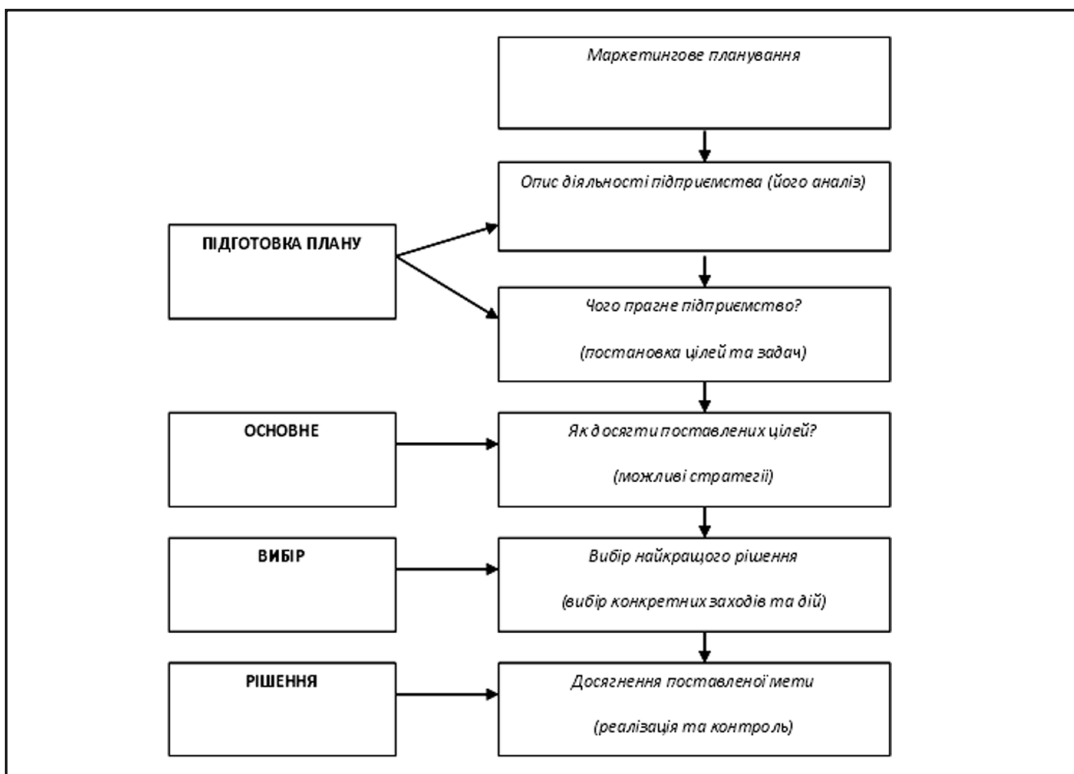

Рис. 3. Процес маркетингового планування [складено автором]

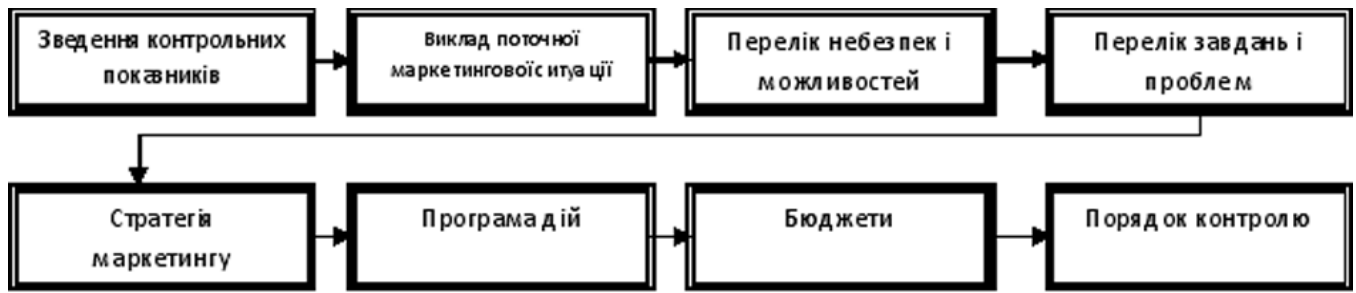

Рис. 4. Складові плану маркетингу [4]

Таблиця 1

Структура маркетингового плану [складено автором]

Розділи маркетингового плану	Характеристика
1. Ознайомче положення маркетингового плану	Перелік розділів, які описані в маркетинговому плані. Коротко викладені основні задачі, рекомендації та рішення, розроблені в плані. Ознайомившись із цими етапами можна зрозуміти основну спрямованість маркетингового плану. Практично це етап, являє собою стислу форму плану та складається для швидкого ознайомлення з ним. Ознайомче положення маркетингового плану складається після того, як уже написані всі інші розділи плану.
2. Загальні відомості про компанію	У цьому розділі подаються дані про компанію: форма власності, виникнення та розвиток підприємства, чим займається, що виготовляє.
3. Ситуаційний аналіз	Цей розділ включає весь аналіз діяльності підприємства: - аналіз факторів зовнішнього середовища - аналіз споживачів - аналіз конкурентів - аналіз постачальників - аналіз посередників - аналіз галузі - SWOT-аналіз
4. Товарно-ринкова орієнтація	У цьому розділі описуються маркетингові й товарні цілі, а також цільові ринки компанії, відмінні характеристики та позиціонування товару підприємства.
5. Комплекс маркетингових заходів	- товарна стратегія - цінова стратегія - стратегія просування (медіа-планування) - стратегія збуту
6. Маркетинговий бюджет (фінансові показники, розрахунки)	Розділ плану маркетингу, що віддзеркалює преактивні величини доходів, витрат, прибутків.
7. Реалізація плану	Спостерігається, як підприємство здійснює свої плани. Це процес перетворення стратегії в маркетингові заходи, спрямовані на досягнення маркетингових цілей.
8. Контроль за виконанням	Важливість полягає в зіставленні фактичних показників продажу товарів із закладеними в плані цільовими вимірами та вживання відповідних заходів.
9. Внесення коректив	При підготовці маркетингового плану можна зіткнутися з різними змінами зовнішнього середовища. Може виникнути безліч непередбачуваних ситуацій. Для цього й потрібен такий розділ, який дає можливість внести корективи в маркетинговий план. Перегляд маркетингового плану повинен відбуватися щокварталу.
Додатки	Включають схеми, блок-схеми, фінансову звітність, колажі, розробки рекламної компанії та багато іншого.

що на початку мова повинна йти про основні цілі, зведення конкретних показників допомагає керівнику швидше зрозуміти направленість плану.

Наступним кроком є опис цільових ринків, після чого виділяють певні можливості та небезпеки, які можуть з'явитися перед компанією. Визначивши небезпеки, керівники ставлять задачі для вирішення.

Для забезпечення росту фірми стратегічне планування потребує виявлення ринкових можливостей у сферах, де компанія матиме явну конкурентну перевагу. Після чого стратегію маркетингу потрібно перетворити в конкретні програми дій. У свою чергу, план заходів дозволяє керівництву розробити відповідний бюджет. Та в завершальному розділі плану викладається порядок контролю за перебігом усього наміченого.

С. Єфімова стверджує, що планування маркетингу починається з пошуку й аналізу інформації та закінчується постановкою цілей і вибору стратегій. У план маркетингу вона включає 5 стадій:

1. Вибір ринку (розробка загального положення, визначення частки ринку й аналізу сегментації ринку);
2. Ситуаційний аналіз;
3. Проблеми та можливості (внутрішні, зовнішні, планування непередбачених обставин);
4. Формування цілей;
5. Маркетингова стратегія.

Хороший маркетинговий план – це результат систематичного, творчого, але в той же час структурованого процесу, призначеного вибирати нові можливості й потенційні ризики, які потрібно враховувати в процесі формування цілей.

Проаналізувавши вищесказане, можна зробити висновки, в основі діяльності підприємства та його успішності лежать розробка й реалізація маркетингового плану.

Маркетинговий план повинен мати хорошу структуру, щоб усі аспекти були враховані, ринкова ситуація проаналізована та всі пропозиції, прогнози відповідали реальності.

Процес розробки маркетингового плану багато в чому подібний до процесу створення картини художником. Творчий погляд на колір і світло може зробити картину ці-

кавою та привабливою, але за відсутності деяких форм, які надають композиції суті, картина може залишитися інтригуючою, але незрозумілою. З другого боку – порожня форма без творчого наповнення робить картину «стерильною», неживою. Те саме і для маркетингового плану: творче натхнення, логічна структура однаково важливі для створення осмисленої картини ситуації на ринку, розробка маркетингової стратегії та вибір розумної послідовності діяльності, які поєднують план і стратегію.

Отже, на наш погляд структура маркетингового плану повинна мати такий вигляд, як зображено в табл. 1.

ВИСНОВКИ

В основі діяльності підприємства та його успіху лежать розробка та реалізація маркетингового плану. Маркетинговий план повинен мати хорошу структуру, щоб усі аспекти були враховані, ринкова ситуація має бути проаналізованою, а всі пропозиції, прогнози – відповідати реальності.

Маркетингове планування реалізується через маркетинговий план. План маркетингу включає основні напрямки реалізації товарів і послуг фірм; визначає співвідношення між попитом і пропозицією, а також між економічними витратами й виручкою; фіксує потенційні обсяги збуту нової продукції; містить розрахунок максимальних обсягів розширення продаж.

Література:

1. Багієв Г.Л. Маркетинг: Підручник для вузів / Г.Л. Багієв, В.М. Тарасевич, Х. Анн; За заг. ред. Г.Л. Багієва. – М.: ВАТ Вид-во «Економіка», 1999. – 703 с.
2. Вествуд Дж. Маркетинговий план. / Дж. Вествуд – СПб: Питер, 2001. – 256 с.
3. Єфімова С.А. Маркетингове планування, чи як за допомогою плану досягти збільшення прибутку організації. / С.А. Єфімова. – М.: Вид-во «Альфа-прес», 2007. – 196 с.
4. Котлер Ф. Маркетинг. Менеджмент / Пер. с англ. под. ред. А.А. Волковой, Ю.Н. Каптуревского. – С.Пб: Питер, 2000. – 752 с.
5. Овечкина Е.А. Маркетинговое планирование: конспект лекций. / Е.А. Овечкина – К.: МАУП, 2002. – 264 с.

КОНСУЛЬТАЦІЇ

ОРГАНІЗАЦІЯ АВТОСТОЯНОК ТА САМОВІЛЬНЕ ЗАЙНЯТТЯ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ (СУДОВА ПРАКТИКА)

Справа за позовом Прокурора Дарницького району міста Києва в інтересах Київської міської ради до відповідача, розглядалася в Господарському суді міста Києва про звільнення самовільного зайняття земельної ділянки. Головним управлінням Держкомзему у місті Києві було проведено перевірку дотримання вимог земельного законодавства при використанні відповідачем земельної ділянки, в ході якої було встановлено, що відповідач займає земельну ділянку для влаштування відкритої автостоянки. Документи, передбачені ст. 126 Земельного кодексу України, у відповідача відсутні. Розглядаючи обставини справи, суд виходив із того, що відповідно до ст. 30 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» до відання місцевих рад належить прийняття рішень про організацію стоянок автомобільного транспорту (Рішенням Київської міської ради від 25.12.2008 р. № 1051 /1051 затверджені Правила паркування транспортних засобів), а

тому діяльність відповідача за вказаною адресою здійснюється відповідно до рішень власника спірної земельної ділянки - Київської міської ради на підставі чинного оплатного договору, а відтак - висновок прокурора про самовільне зайняття відповідачем спростовується.

Такої ж правової позиції дотримується і Вищий господарський суд України. А у іншій аналогічній справі прийняте протилежне рішення, причому суд аргументував своє рішення тим, що відповідно до ст. 1 Закону України «Про благоустрій населених пунктів» не передбачено такого заходу по благоустрою території, як розміщення на ній автостоянки.

Анна Туманян
Юристконсульт ТОВ «ІКГ» Проект-А»
ao.tumanian@gmail.com

ЖУЧЕНКО

Валентина Григорівна

vg_zhuchenko@mail.ru

кандидат економічних наук,
доцент
Київський національний
торгівельно-економічний
університет

УДК 338.484:338.22

ДІДЕНКО

Катерина Дмитрівна

vg_zhuchenko@mail.ru

кандидат географічних
наук

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЛОВОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ ТА СУЧАСНИЙ СТАН ЙОГО РОЗВИТКУ

FEATURES OF BUSINESS TRAVEL IN UKRAINE AND PRESENT STATE OF DEVELOPMENT

У статті розглядаються місце, роль, структура й територіальні аспекти ділового туризму. Проаналізовано сучасний стан і перспективи розвитку ділового туризму в Україні.

В статье рассматриваются роль, место, структура и территориальные аспекты делового туризма. Проанализировано современное состояние и перспективы развития делового туризма в Украине.

The paper considers the place, role, territorial aspects and structure of business travel. The contemporary state of problems and development of business tourism in Ukraine.

Ключові слова: діловий туризм, MICE-заходи, тенденції ділового туризму, інфраструктура ділового туризму.

Ключевые слова: деловой туризм, MICE-мероприяття, тенденции делового туризма, инфраструктура делового туризма.

Key words: business travel, MISE-events, trends in business travel, business travel infrastructure.

ВСТУП

Новітні трансформаційні процеси в економіці України особливо не позначилися на головних принципах розвитку ділового туризму, як і всієї туристичної сфери. Актуальність теми дослідження зумовлює чимала кількість проблем у цій галузі, а саме, відсутність відповідних законодавчих заходів, сприятливого інвестиційного клімату для інтенсивного розвитку туризму в регіонах України, та ділового туризму зокрема; недостатній рівень розвитку туристичної інфраструктури, що є особливо важливим чинником в організації ділових подорожей; немає чіткого трактування головних категорій ділового туризму, є проблема управління, технології організації подорожі ділових туристів.

Питання розвитку туризму та ґрунтового аналізу його різних аспектів розкривалися в працях таких відомих вітчизняних учених, як Ткаченко Т.І., Федорченко В.К., Любіцевої О.О., Бейдика О.О. та інших. Аспекти розвитку ділового туризму розкриті в роботах Нікітенко С. І., Пандяк І.Г., Андренко І.Б.

МЕТА РОБОТИ полягає у визначенні змісту та сутності ділового туризму й особливостей його розвитку в Україні.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Інформаційною та методологічною базою дослідження є наукові джерела, підручники авторів спеціальної літератури, що відображають об'єкт вивчення.

У роботі було використано метод економічного аналізу, системного підходу, аналізу й синтезу.

РЕЗУЛЬТАТИ

Туризм – це галузь світового господарства, яка розвивається надзвичайно динамічно. Різноманіття видів туризму сьогодні просто вражає. Останнім часом у всьому світі прискореними темпами розвивається діловий туризм. Щорічно в світі здійснюється більш як 100 млн бізнес-поїздок, що становить 20% від усіх туристичних подорожей. [1]

Діловий туризм – це порівняно нове явище, яке набуло свого розвитку у 80-х роках ХХ ст., чому сприяла інтенсифікація ділових, наукових і культурних обмінів між країнами. За цей час в індустрії ділового туризму склалася стійка організаційна структура, з'явилися й оформилися асоціації, наукові та навчальні заклади, спеціалізовані друковані видання.

Діловий туризм є одним із найприбутковіших і перспективних видів туризму, який характеризується високим і стабільним ростом та відносною стійкістю до впливу економічних, політичних, кліматичних, погодних та інших чинників. Він є комплексним фактором розвитку на глобальному та локальному рівнях, і має значення:

- економічне, оскільки сприяє розвитку економіки світу в цілому і країн (регіонів) зокрема;
- соціальне – розвиток ділового туризму обумовлює створення нових робочих місць і підвищення рівня освіти;

- культурне – сприяння ділового туризму в пізнанні навколишнього світу, країн і націй, встановлення взаєморозуміння, співробітництва між країнами;

- інноваційне – розвиток ділового туризму супроводжується активним використанням нововведень.

Діловий туризм – це складне поняття. У його структурі виділяють два сегменти – класичні ділові поїздки (КДП), і сегмент, назву якого утворює англійська аббревіатура – «MICE» (переговори (Meetings), інсентив-заходи (Incentives), конференції (Conventions), виставки (Exhibitions)). [1] Діловий туризм дуже багатограний. Два його сегменти відрізняються як за змістом, так і за формальними ознаками. За цільовими установками КДП – це «робота на виїзді» (відрадженьня з певними службовими цілями – реалізація бізнес-функцій компаніями та фірмами) або поїздки для укладання нових контрактів у галузі бізнесу. MICE-заходи – це, як правило, «обслуговування» бізнес-діяльності фірми (обмін досвідом, презентація товарів і послуг, підготовка майбутніх договорів тощо), тобто це робота на перспективу, або здійснення допоміжних функцій (заохочення співробітників тощо).

Понад 70% обсягу ділових поїздок становлять відрадженьня – як індивідуальні ділові поїздки, так корпоративні для участі у заходах, проведених промисловими й торговими корпораціями.

Поїздки для участі в роботі тематичних з'їздів, конференціях, семінарах під егідою політичних, економічних, наукових, культурних, релігійних та інших організацій, становлять приблизно 16% ринку ділового туризму. На інсентив-тури – поїздки, організовані компаніями з метою мотивації співробітників, зайнятих переважно просуванням та продажем виробленого цієї компанією товару, припадає 2% ринку ділового туризму. І, нарешті, 11% обсягу ділового туризму займають подієві поїздки – з метою участі й відвідин торгово-промислових виставок, ярмарків. [2]

Експерти відзначають такі тенденції розвитку вище-

зазначених складових MICE в найближчому майбутньому:

- основну частку становитимуть індивідуальні ділові поїздки, яких ставатиме все більше;

- підвищуватиметься попит на відвідини різних галузевих виставок;

- буде чітко простежуватися ріст конгресного туризму, при цьому все більше будуть затребувані послуги з організації мінівиставок, презентацій, а також семінарів і тренінгів під час проведення конференцій;

- досить бурхливими темпами розвиватиметься сектор інсентив-туризму;

- зберігатиметься тенденція до скорочення тривалості ділових заходів до 2–3 днів і середньої кількості учасників. [1]

З великої кількості туристичних підприємств України лише невеликий відсоток туристичних фірм надає послуги з ділового туризму. Вони надають бізнес-туристам різноманітні послуги, починаючи з зустрічі в аеропорту, трансферу по місту, бронювання місць у готелях, оренди конференц-залів, офісного обладнання, організації харчування, культурного та спортивного дозвілля і закінчуючи придбанням авіаквитків у зворотний бік. Наразі відповідати потребам ділових туристів в Україні прагнуть не лише туристичні компанії, готелі, але й авіакомпанії – поліпшення розкладу авіарейсів допомагає діловим туристам оптимальним чином побудувати свій графік, скориставшись, наприклад, нічним перельотом. Також наявність нічних та експрес-поїздів між регіональними центрами країни є позитивним моментом у плануванні бізнес-подорожей. Розвиток світових новітніх технологій в електроніці й супутникового зв'язку вже сьогодні вимагає від організаторів національного конгресового туризму проводити в Україні ділові конференції з використанням сучасних інноваційних технологій.

В останні роки відбувається зменшення потоку бізнес-туристів в Україну, про що свідчать показники, представлені в табл. 1.

Таблиця 1

Потік ділових туристів, тис. осіб*

	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.
Кількість громадян України, які виїжджали за кордон	16 875,3	17 334,7	15 498,6	15 333,9	17 180,0
із них зі службовою метою, %	800,5 4,7	771,0 4,4	923,9 6,0	837,1 5,5	866,0 5,0
Кількість іноземних громадян, які відвідали Україну	18 935,8	23 122,2	25 449,1	20 798,3	21 203,3
із них зі службовою метою, %	1011,2 5,3	909,0 3,9	1048,4 4,2	741,9 3,6	694,6 3,3

*Дані Державної Служби Статистики України за 2010 р.

Найбільша кількість ділових туристів, що приїжджають до України, є з країн-сусідів, а саме Росії та Польщі, що становить 23,8% і 15,8% відповідно. На представлені в табл. 2 країни припадає понад 77% потоку ділових туристів.

Основна мета таких візитів – відвідання дочірніх підприємств і компаній-партнерів, що перебувають в Україні. У зв'язку з розвитком економічних зв'язків зі Сходом, в Україну з діловими візитами приїжджають фахівці з Гонконгу, Китаю, Сінгапуру.

Сьогодні існує нагальна необхідність модернізації засобів розміщення для ділових відвідувачів України. За дослідженнями міжнародних ділових організацій, столиця та інші міста України виявляються далеко не на висоті за якістю ділової інфраструктури. Ще одна відмінна риса українських готелів – висока вартість номерів часто не відповідає якості пропонованих послуг.

У нашій державі лише 18% готелів відповідають вимогам міжнародних стандартів якості за рівнем комфорту бізнес-класу, які розташовані в Києві та найбільших ре-

В'їзд ділових туристів до України за країнами походження, тис. осіб*

	Роки				
	2006	2007	2008	2009	2010
Усього прибуло ділових туристів, у т. ч. з країн:	1011230	908964	1048370	741878	694557
Російська Федерація	280789	234308	268665	237980	165300
Польща	156767	158809	201494	112052	109918
Молдова	116260	60637	72954	71918	72244
Білорусь	53811	37528	81547	32743	49834
Словаччина	51210	41087	36337	19125	18833
Німеччина	36916	42212	44913	29486	29720
Угорщина	32426	24897	30366	20862	24743
Туреччина	29567	37042	34349	24920	25825
США	18730	19828	19551	14120	14127
Великобританія	14710	17796	16460	10874	10417
Італія	13901	16144	16055	10576	10784
Франція	12939	15699	14988	11429	11222
Інші країни	225630	202977	210691	145793	151890

*Дані Державної Служби Статистики України за 2010 р.

гіональних центрах (Донецьку, Одесі, Львові, Харкові, Дніпропетровську).

Цілком очевидно, що місце бізнес-центрів і бізнес-готелів у діловій інфраструктурі України, попит на офісні приміщення й ділові послуги високої категорії постійно збільшуватимуться.

З урахуванням існуючих тенденцій змінюватимуться вимоги до сучасного готелю. У перспективі можливим є об'єднання готелів у національні й міжнародні мережі, які мають високий рівень комфорту та безпеки зі всім спектром сучасних інформаційних технологій і телекомунікацій, що забезпечують клієнтам високий рівень інформаційних послуг, створення розвиненої інфраструктури ділового туризму, розваг і нові можливості в наданні послуг клієнтам за рахунок нових можливостей інфраструктури.

Тобто, гостро постає питання наявності серйозного державного підходу, стабільного чинного законодавства, відсутності міжвідомчої роз'єднаності, скоординованості політики з просування ділового туризму, що призведе до функціонування галузі відповідно до міжнародних стандартів і критеріїв.

ВИСНОВКИ

У всьому світі індустрія MICE перетворюється на великий бізнес. Для України вкрай важлива сучасна конкретна практична державна програма поетапного розвитку та стимулювання українського туризму, в тому числі ділового. Активне сприяння розвитку ділового туризму необхідне саме з урахуванням його місця в економіці й характеру самої індустрії туризму. Розвиток ділового туризму на базі новітніх інформаційних технологій, останніх світових досягнень у цій галузі може стати одним з ефективних ресурсів розвитку вітчизняних компаній та їх ін-

теграції у світовий економічний процес. Грамотне освоєння цього ресурсу дозволить уже найближчим часом отримати помітну віддачу для всієї економіки країни. З урахуванням актуальності й перспектив розвитку ділового туризму в Україні сьогодні необхідно сприяти розвитку інфраструктури цієї галузі; створити інформаційну базу даних щодо пропозицій і споживачів послуг, шляхом просування та розвитку світової концепції ділового туризму, освітньої діяльності. Підвищення рівня ділової туристичної інфраструктури сприятиме зростанню потоку ділових туристів до України.

Література:

1. Александрова А.А. География туризма. М.: Кнорус, 2010. – 592 с.
2. Андренко И.Б. Классификация делового туризма // Коммунальное хозяйство городов: Науч.-техн. сб. Вып. 50. серия: экономические науки. – К.: Техника, 2003. – С. 222–226.
3. Биржаков М.Б. Специальные виды туризма. Санкт-Петербург: СПбГИЭУ, 2011. – 70 с.
4. Любіцева О.О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти) – К.: «Альтерпрес», 2002. – 436 с.
5. Нікітенко С.І. Діловий туризм в Україні: проблеми та перспективи розвитку // Наукові праці: Вид-во ЧДУ імені Петра Могили. – 2006. – Вип. 39. – С. 139–143.
6. Пандяк І. Сучасний стан та перспективи розвитку інфраструктури ділового туризму України // Вісник Львівського університету. Серія географічна. – 2007. – Вип. 34. – С. 183–188.
7. Туризм як національний пріоритет: [колективна монографія] / [за ред. Писаревського І.М.]; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2010. – 284 с.
8. Туристична діяльність в Україні у 2010 році. Статистичний бюлетень. – К., 2011. – 75 с.

УДК 34.023

ВОЙТОВИЧ
Юлія Василівна
zoriana_kisil@mail.ru

здобувач кафедри
адміністративного права
і процесу,
фінансового та інформаційного
права
Львівський університет бізнесу
та права

СУЧАСНИЙ СТАН АДМІНІСТРАТИВНО- ПРАВОВОГО РОЗУМІННЯ КОРУПЦІЇ, ЇЇ СОЦІАЛЬНОЇ СУТНОСТІ ЯК ОБ'ЄКТА ВПЛИВУ ПРАВООХОРОННОЇ СИСТЕМИ

CURRENT STATUS OF THE ADMINISTRATIVE- LEGAL UNDERSTANDING OF CORRUPTION AND ITS SOCIAL ESSENCE OF THE OBJECT OF THE IMPACT OF THE LAW ENFORCEMENT SYSTEM

Викладено узагальнення історичної оцінки проявів корупції, тенденції, характерні для різних епох, розглянуто питання соціально-економічних наслідків корупції в сучасному суспільстві й основні напрями протидії цьому негативному явищу.

Изложены обобщения исторической оценки проявлений коррупции, тенденции, характерные для различных эпох, рассмотрены вопросы социально-экономических последствий коррупции в современном обществе и основные направления противодействия этому негативному явлению.

In this article the generalizations on historical estimates of corruption, trends specific to different ages, addresses the social and economic consequences of corruption in society and the basic direction counter this negative phenomenon.

Ключові слова: корупція, прояви, протидія, органи внутрішніх справ, професійна деформація, профілактика.

Ключевые слова: коррупция, противодействие, органы внутренних дел, профессиональная деформация, профилактика.

Key words: corruption, the appearance, counteraction, the organs of internal affairs, professional deformation, prophylaxis.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сучасний процес державотворення в Україні зумовлює необхідність дослідження проблем, пов'язаних із здійсненням цілеспрямованої діяльності державних органів у забезпеченні законності та правопорядку в країні, охороні прав і свобод людини й громадянина, закріплених Конституцією України. Особливої гостроти набула проблема боротьби з корупцією та іншими правопорушеннями, пов'язаними з корупцією, які створюють серйозну загрозу формуванню України як демократичної, незалежної та соціальної держави.

СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ

Безпосередньому осмисленню корупції як соціального, економічного, політичного, правового явища присвячені роботи відомих учених В. Аверянова, О. Бандурки, Ю. Бауліна, Д. Бахрака, Ю. Битяка, В. Колпакова, А. Комзюка, Є. Курінного, Д. Лук'янця, О. Кальмана, Є. Немержицького, М. Мельника, В. Сташиса, А. Селіванова, С. Стеценко, О. Ткаченко, С. Шалгунової, які зробили помітний внесок у вирішення зазначеної проблематики.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Корупція, фундамент якої було закладено ще в далекому минулому, є одним із найпоширеніших негативних соціальних явищ у сучасному світі. Проблема корупції характерна для будь-якої держави, а також для будь-якої міжнародної організації. Ні демократичний, ні тоталітар-

ний режими не змогли подолати це негативне явище. Корупція веде до максимального зниження ефективності багатьох урядових програм і заходів, економічного занепаду та різкого зниження рівня життя народу багатьох країн світу, невинувато різкого його розмежування за прибутками й умовами життя тощо. Усе це примушує міжнародне співтовариство та його організації шукати правові механізми та шляхи вирішення цієї непрості комплексної проблеми. Корупція є зворотним боком діяльності будь-якої централізованої держави, яка претендує на широкий тотальний облік і контроль. Явище корупції відоме з найдавніших часів. Історико-правові дослідження достовірно засвідчують той факт, що корупція існувала в суспільстві завжди, з моменту виникнення держави, а отже, й утворення державного апарату управління суспільством [1, с. 9]. Слід зазначити, що існують теорії, які заперечують історичний факт корупції. Ці теорії базуються на ідеологічних засадах і оцінюють корупцію як явище, притаманне лише окремим суспільно-економічним формаціям. До них, зокрема, належали радянські політична та юридична доктрини [1, с. 10]. Але численні дослідження вітчизняних і зарубіжних учених засвідчують, що корумповані відносини супроводжували державу споконвіків. Щодо історії існування, то ще в первісному суспільстві плата жерцю або вождю за їхню особисту допомогу розглядалася як універсальна норма. Ситуація почала змінюватися лише з ускладненням і професіоналізацією державного апарату. Правителі вищого рангу вимагали, щоб підлегли «служ-

бовці» задовольнялися лише фіксованою «платнею». Навпаки, чиновники нижчих рангів воліли таємно отримувати від зацікавлених осіб (або вимагати в них) додаткову плату за виконання своїх службових обов'язків [2, с. 16].

На ранніх етапах античної історії, коли ще не існувало професійних державних чиновників, корупція майже була відсутньою. Це явище набуло поширення лише в епоху занепаду античності (наприклад, в імператорському Римі), коли з'явилися такі державні чиновники, про яких говорили: «Він приїхав бідним у багату провінцію, а поїхав багатим з бідної провінції». У цей час у римському праві з'явився спеціальний термін «*conruptio*», який був синонімом слів «псувати», «підкупувати» та використовувався для позначення будь-яких посадових зловживань [3, с. 57]. Встановлено, що там, де влада центрального уряду була слабкою (наприклад, в Європі в епоху раннього середньовіччя), використання службового становища для особистих цілей було нормою. Так, у середньовічній Росії «підкормлювання» воєвод і привласнення ними плати за розв'язання конфліктів уважалися звичайним доходом службових людей, поряд із платнею з казни або отриманням маєтків.

І, навпаки, що більш централізованою ставала держава, то більш суворо вона обмежувала самостійність громадян, провокуючи чиновників до таємного порушення закону на користь підданих, які бажають позбутися суворого нагляду. Показові покарання корумпованих чиновників, зазвичай, не давали жодного результату, тому що на їхнє місце приходили інші хабарники. Оскільки центральний уряд, зазвичай, не мав можливостей для тотального контролю діяльності чиновників, він задовольнявся підтриманням певної «терпимої норми» корупції, припиняючи лише занадто небезпечні її вияви.

Аналіз свідчить, що найбільш яскраво ця помірна терпимість до корупції помітна в суспільствах азіатського способу життя. У країнах доколониального Сходу, з одного боку, правителі претендували на загальний «облік і контроль», а з другого – постійно нарікали на жадібність чиновників, які плутають власну кишеню з державною скарбницею. Саме в східному суспільстві з'являються перші дослідження корупції. Так, автор «Архашастрії» виокремлював 40 способів розкрадання державного майна жадібними чиновниками та із сумом констатував, що «...подібно до того, як не можна не сприйняти мед, коли він вже на язичі, так і майно царя не може бути, хоча б незначною мірою, не привласнюватись тими, хто управляє цим майном» [3, с. 53].

У Стародавній Греції в IV–V століттях до нашої ери прояви корупції мали побутовий характер і проявлялись як «псування їжі та питної води». Пізніше корупцією стали називати деякі карані в судовому порядку дії, зокрема зіпсованість моралі, розпусність молоді, розгляд порядку в полісі [4, с. 5].

У «Руській Правді», найвизначнішому збірнику стародавнього права Руси-України, кодифікованого Ярославом Мудрим у XI ст., було застереження: не виправдовувати нечесного заради мзди і не віднімати від правдивого правду. С. Максимов вважає, що перша згадка про «посул» як про незаконну винагороду за здійснення офіційних владних повноважень у законодавстві Русі пов'язана з Двінською уставною грамотою 1397–1398 років. Одна зі статей грамоти забороняє наміснику відпускати злодія за хабар. Але більша частина дослідників історії російського законодавства вважає, що поняття «посула» як хабара визначається вперше у Псковській Судній грамоті (1462–1471 рр.) [5, с. 8–9].

З XV ст. в литовсько-українському праві серед видів

злочинів як окремі виділяються посадові (хабар, розтрата, казнокрадство). Посадові злочини могли супроводжуватися застосуванням тілесних покарань, конфіскацією майна і грошовим штрафом.

На Запорізькій Січі, яка фактично була своєрідним релігійно-військовим орденом, корупцію викоринювали досить жорстко. Правосуддя здійснювалося там відповідно до «старовинних звичаїв, словесного права і здорового глузду». Упіймані на крадіжці старшина чи кошовий легко позбувалися своєї посади, а то й життя. Усе залежало від обставин злочину та громадської думки про особу злочинця. Проте корупція завдала надзвичайно великої шкоди Україні в період Руїни та Гетьманщини. Під час виступу гетьмана Івана Мазепи проти Петра Першого полковник Бурляй здав московським військам фортецю Біла Церква за хабар. Сам гетьман Мазепа свого часу отримав гетьманську булаву за допомогою хабара, якого дав московському воєводі Голіцину. Тому корупція тієї доби стала однією з причин, чому населення Гетьманщини не повірило в щирість намірів гетьмана й не пішло за ним.

Велику роль у цей і пізніший періоди в протидії хабарництву відіграє громадське правосуддя. З XVI аж до XX ст. на сільських теренах України діють громадські зборові – копні суди, судді яких складали присягу, що не будуть «лихоїмствувати» (брати хабарі) [6, с. 16–17].

У період правління Івана IV хабарництво, за «Судебником» 1550 року, було визнано кримінальним злочином, за яке передбачалася страта як покарання за «надмірність у хабарах». Та, як зазначає Н. Карамзін, «Закон не припускав ніяких хабарів, але хитруни винаходили спосіб обдурювати його: чолобитник, входячи до судді, клав гроші перед образами, начебто на свічки... Тільки в день Світлого Воскресіння дозволялося суддям та урядовцям разом з червоним яйцем приймати в дарунок і декілька десятків...». Не знищила коріння корупції й реформа, проведена в 50-х роках XVI століття, завдяки якій було встановлено посадові оклади особам, що перебували на державній службі [7, с. 6].

За Петра I зросли як корупція, так і жорстока боротьба царя з нею. У корупції був звинувачений і привселюдно страчений сибірський губернатор Гагарін, а потім четвертований за хабарництво обер-фіскал Нестеров, який викрив Гагаріна [8, с. 70]. Проте, як не парадоксально, але суворі заходи не мали необхідної дії: епоха правління Петра I відзначилася розповсюдженням хабарництва. Не зважаючи на те, що за чесністю і порядністю чиновників стежили спеціально підготовані люди, вони, у більшості випадків, брали від хабарників частину доходу.

Після приходу до влади імператриці Катерини II боротьба зі зловживаннями з боку державних службовців, і особливо з хабарництвом, була практично припинена. Це пояснюється розоренням у результаті війн і проведенням непродуманих реформ, і, як наслідок, порожньою скарбницею, в якій не було грошей для утримання державного апарату. Тому рівень хабарництва в той період і далі (особливо у XVIII–XIX ст.) був дуже високим [9, с. 9].

XIX століття відзначене демонстрацією антикорупційних заходів, що свідчить про розуміння причин, які породжують корупцію, і, зокрема, про конфлікт інтересів. Наприклад, Олександр III заборонив поєднання державних посад із роботою в банках і акціонерних товариствах. Корупція в Радянському Союзі також була поширена, хоча і стримувалася тоталітарним режимом. Уся радянська пропаганда, вчені-ідеологи цієї системи стверджували, що корупція не притаманна соціалістичній системі. Лише в 90-х роках XX століття деякі видання почали визначати корупцію, як невід'ємну ознаку будь-якого устрою. Такий

висновок підтверджує сама історія [10, с. 15, 16]. Новим етапом еволюції корупції в розвинених країнах стала межа XIX і XX ст. З одного боку, розпочався новий етап заходів державного регулювання і, відповідно, влади чиновників. З другого – народжувався великий бізнес, який у конкурентній боротьбі став вдаватися до «скуповування держави» – уже не до епізодичного підкупу окремих дрібних державних службовців, а до прямого підпорядкування діяльності політиків і вищих чиновників справі захисту інтересів капіталу. Зі зростанням значення політичних партій у розвинених країнах (передусім, у країнах Західної Європи після Другої світової війни) набула розвитку партійна корупція, коли за лобювання своїх інтересів великі фірми платили не особисто політикам, а до партійної каси. Великі політики стали все частіше розглядати своє становище як джерело особистих доходів. Так, в Японії політичні діячі, які допомагають приватним корпораціям отримувати вигідні контракти, розраховують на отримання відсотка від угоди. Одночасно зростає самостійність службовців середньої ланки менеджменту, які також мають можливості зловживати своїм становищем.

У другій половині XX ст., після появи великої кількості політично самостійних країн «третього світу», їх державний апарат, як правило, на початковому етапі перебував під значним впливом системної корупції. Річ у тім, що на «східні» традиції особистих стосунків між керівником і підлеглими нашарувалися величезні безконтрольні можливості, пов'язані з державним регулюванням багатьох сфер життя. Наприклад, президент Індонезії Сухарто був відомий як «Містер 10 відсотків», оскільки всім діючим у цій країні іноземним корпораціям пропонувалося платити чітко визначений хабар президенту і членам його родинного клану. Типовою була корупція «знизу вгору», коли начальник міг покласти всю провину на підлеглих, але траплялася і корупція «зверху вниз», коли корумповані чиновники вищих рангів абсолютно не соромилися відкрито брати хабарі й навіть ділитися ними з підлеглими (така система корупції існувала, наприклад, у Південній Кореї). У «третьому світі» з'явилися клептократичні режими (на Філіппінах, у Парагваї, на Гаїті, у більшості африканських країн), за яких корупція тотально пронизувала всі види соціально-економічних відносин, і без хабара нічого не вирішувалося [11, с. 38]. Ще більш актуальною проблема стала в 90-х роках, коли постсоціалістичні країни продемонстрували розмах корупції, що може порівнюватися з ситуацією в країнах, які розвиваються. Нерідко виникала парадоксальна ситуація, коли одна й та сама особа одночасно обіймала важливі посади і в державному, і в комерційному секторах економіки. Унаслідок цього багато чиновників зловживали своїм становищем, навіть не беручи хабарів, а безпосередньо захищаючи свої особисті комерційні інтереси.

Так, у розвитку й поширенні корупції не є винятком й Україна – партійна приналежність, типологія особистого збагачення. Корупція в сучасних умовах становить одну з головних загроз економічній безпеці України. Корумповані відносини все більше витісняють правові, етичні відносини між людьми, з аномалії поступово перетворюються на норму поведінки. На міжнародному рівні Україна має репутацію надзвичайно корумпованої країни. За даними дослідження впливової міжнародної організації Transparency International, у 2009 році Україна в рейтингах корумпованості посідала 107 місце з 159 країн, а «індекс сприйняття корупції» становив 2,6 (за методологією дослідження, до країн із небезпечним рівнем поширення корупції належать ті, в яких значення індексу становить менше ніж 3,0). Так, цікавими є результати опитування

державних службовців, проведеного Головдержслужбою України. На запитання про те, які найбільш важливі принципи державної служби для державного службовця, передостаннім принципом назвали порядність, а останнім – патріотизм. Доречно також пригадати оприлюднену інформацію в грудні 2009 року на «круглому столі» у профільному комітеті Верховної Ради України з проблем запобігання корупції та запровадження нового законодавства про результати проведення спеціальних перевірок державних службовців Головдержслужбою України стосовно осіб, погодження призначення або призначення яких здійснює Президент: 80 % і більше надають недостовірні відомості, з них 70 % – недостовірні відомості про декларування доходів, а також відомості про участь в підприємницькій діяльності; 2 % – не мають тієї освіти, про яку вони декларують; 7 % – приховують факт притягнення їх до адміністративної чи кримінальної відповідальності за корупційні правопорушення.

Таким чином, загальні тенденції еволюції корупційних відносин у XX ст. – це її наявність, поступове розмноження розгалуження їх форм, перехід від епізодичної та низової корупції до систематичної на верхівці влади, а також міжнародного характеру. Водночас, окрім історичних аспектів поширення корупції, важливим для її оцінки залишається також визначення впливу на соціально-економічний розвиток суспільства.

За результатами проведеного соціологічного опитування громадян у березні 2009 року 51,7% опитаних респондентів вважають міліцію найкорумпованишим правоохоронним органом в державі [12]. У 2009 році з загальної кількості кримінальних справ переважна більшість (564 або 76%) порушена за злочини, скоєні у сфері службової діяльності працівників органів внутрішніх справ України, у тому числі: за перевищення влади – 158, хабарництво – 154, службове підроблення – 120, зловживання владою – 105, службову недбалість – 27. Протягом минулого року поширилася негативна тенденція щодо збільшення кримінальних справ за фактами хабарництва. Їх кількість зросла на 43,9% (з 107 до 154). [13]. Поширення корупції в ОВС, на нашу думку, пов'язане з низкою обставин. По-перше, ОВС – найчисельніше правоохоронне відомство. По-друге, сфера діяльності органів внутрішніх справ доволі різноманітна й пов'язана зі здійсненням контролю за дотриманням різноманітних правил і приписів у різних сферах (це – безпека дорожнього руху, торгівля, міграція населення, охорона громадського порядку, в тому числі превенція правопорушень), в яких зачіпаються найбільш важливі права і свободи громадян. Питання визначення причин та умов, які зумовлюють корупційні прояви серед працівників органів внутрішніх справ, тісно пов'язане з тими, які характерні для всіх категорій працівників державного апарату.

Для України проблема боротьби з посадовою злочинністю, і як одним із її складових елементів боротьбою з хабарництвом та корупцією, – є досить значною і актуальною, оскільки побудова правової держави має на меті створити таку правову систему, за якої будь-яка особа чи організація не зазнаватиме обмежень, не передбачених законом, і завжди матиме змогу правомірним шляхом захистити свої інтереси, порушені чиновником будь-якого рангу [14]. Проблема викорінення корупції серед працівників ОВС має бути пріоритетним напрямком діяльності МВС України на шляху його реформування, запровадження нових стандартів і принципів діяльності. Міліціонер має стати еталоном чесності й порядності, служити народові на благо держави, як того вимагає Присяга працівника ОВС.

ВИСНОВКИ

На нашу думку, позитивний результат протидії корупції буде досягнуто за умови дотримання таких умов:

1. Антикорупційна діяльність серед працівників ОВС повинна здійснюватися комплексно, безперервно, не обмежуючись одноразовими стихійними програмами протидії цьому явищу загалом у країні.

2. Головні зусилля протидії корупції серед працівників ОВС доцільно спрямувати на вивчення передумов виникнення корупційних проявів та їх ліквідацію поряд із виявленням і покаранням осіб, винних у вчиненні подібних діянь.

3. Необхідно з'ясувати проблему попиту та пропозиції корупційних послуг у діяльності правоохоронних органів, напрями, де вони найчастіше проявляються, і зосередити головні зусилля на їх викорінення в місцях, які вже вражені цим явищем, а також попередження там, де така можливість існує.

4. Вивчати передовий досвід зарубіжних країн, проаналізувати можливість і доцільність його використання в поєднанні з українською ментальністю та реаліями сьогодення.

Ефективна боротьба з посадовими злочинами не може бути здійснена в результаті разових і короткочасних акцій будь-якого ступеня активності й суворості на будь-якому рівні, а потребує довготривалих соціально-економічних, політичних і правових перетворень. Ця діяльність повинна базуватися на поєднанні профілактичних і репресивних заходів. При цьому загальносоціальному й спеціально-кримінологічному рівні.

Література:

1. Мельник М.І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії): монографія / М.І. Мельник. – К.: Юридична думка, 2004. – 400 с.

2. Тимофеев Л. М. Институциональная коррупция: очерки теории / Тимофеев Л.М. – М. РГГУ, 2000.

3. Латов Ю.В. Теневая экономика: [учеб. Пособие для вузов] / под ред. д-ра пед. наук, д-ра юрид. наук, проф. В.Я. Кикотя; д-ра екон. наук, проф. Г.М. Казиахмедова / Ю.В. Латов, С.Н. Ковалев. – М.: Норма, 2006. – 336 с.

4. Камлик М.І., Невмержицький Є.В. Корупція в Україні. – К.: Товариство «Знання», 1998. – 187 с.

5. Максимов С.В. Коррупция. Закон. Ответственность. – 2-е изд., перераб. и дополн. – М.: ЗАО «ЮрИнфоР», 2008. – 255 с.

6. Корупція та відповідальність за корупційні дії: Навчально-методичний посібник / За заг. ред. проф. К.М. Левківського. – Л.: Астролябія, 2009. – 160 с.

7. Мірошник Ю.П. Передумови виникнення корупції та окремі недоліки щодо боротьби з нею // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2000. – № 15. – С. 69–76.

8. Новак Б. Взятка и откат. – СПб.: Питер, 2008. – 144 с.

9. Невмержицький Є.В. Корупція в Україні: причини, наслідки, механізми протидії / Є.В. Невмержицький / Академія прокуратури України. – К.: КНТ, 2008. – 368 с. – Бібліогр.: у вигляді покликів

10. Пресняков М.В. Административно-правовое регулирование служебных отношений: теория и практика / М.В. Пресняков, С.Е. Чанов. – Саратов, 2008. – 236 с.

11. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kpk/org.ua/2007/03/06/517_ukraincev_scitajut_miliciju_samym_korruptivovannym_organom/html

12. Про стан дисципліни і законності серед особового складу органів та підрозділів внутрішніх справ України за 2009 рік: Доповідна записка від 09 лютого 2010 р. – № 2548/Вр.

13. Шайхлисламов З.Р. Прогнозирование эмоциональной устойчивости работников органов внутренних дел в экстремальных условиях служебно-оперативной деятельности: автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. психол. наук: спец. 19.00.01 «Загальна психологія, історія психології» / З.Р. Шайхлисламов. – Харьков, 1995. – 24 с.

КОНСУЛЬТАЦІЇ**КОНСУЛЬТАЦІЯ ПОДАТКОВОЇ:
КОЛИ НЕ ПОТРІБНО СПЛАЧУВАТИ ЗЕМЕЛЬНИЙ ПОДАТОК**

Наказом Державної податкової служби України від 23.11.12 № 1051 затверджена Узагальнююча податкова консультація щодо плати земельного податку власниками нежитлових приміщень, платниками єдиного податку - фізичними особами - підприємцями.

У цьому документі, зокрема, зазначено наступне: платниками земельного податку є власники земельних ділянок, земельних часток (паїв) та землекористувачі (с. 269 ПК). При цьому об'єктами оподаткування є земельні ділянки, які перебувають у власності або користуванні, та земельні частки (паї), які перебувають у власності (ст. 270 ПК). Підставою для нарахування земельного податку є дані державного земельного кадастру (п. 286.1 ПК)

Платники єдиного податку звільняються від обов'язку нарахування, сплати та подання податкової звітності із земельного податку, крім земельного податку за земельні ділянки, що не використовуються ними для провадження господарської діяльності (п. 297.1.4 ПК). Разом з цим, п. 291.5.3 ПК встановлено, що не можуть бути платниками єдиного податку, зокрема, фізичні особи - підприємці, які надають в оренду земельні ділянки, загальна площа яких перевищує 0,2 гектара, житлові приміщення, загальна площа яких перевищує 100 квадратних метрів, нежит-

лові приміщення (споруди, будівлі) та/або їх частини, загальна площа яких перевищує 300 квадратних метрів.

Таким чином, якщо право власності на земельну ділянку оформлене на фізичну особу (фізичну особу - підприємця) і земельна ділянка використовується ним для провадження господарської діяльності (магазин, СТО тощо), то такий підприємець (платник єдиного податку) звільняється від обов'язку нарахування, сплати та подання податкової звітності з земельного податку (п. 291.5.3ПК).

У разі надання в оренду будівель, споруд або їх частин за договором оренди, одночасно з правом найму будівлі або іншої капітальної споруди (їх окремої частини) наймачеві надається право користування земельною ділянкою, на якій вони знаходяться, а також яка прилягає до будівлі або споруди (відповідно до ст. 796 ЦК), тобто підприємницька діяльність наймачеві провадиться обов'язково за рахунок здачі в оренду майна і земельної ділянки, то така фізична особа - підприємець (власник нежитлового приміщення) теж звільняється від нарахування (сплати) та подання податкової звітності з земельного податку.

Анна Туманян

Юристконсульт ТОВ «ІГ» Проект-А»
ao.tumanian@gmail.com

УДК 342.98

ЖИВКО**Михайло Олександрович**
ZORINA_KISIL@MAIL.RUздобувач кафедри
адміністративного права
і процесу, фінансового
та інформаційного права
Львівського університету
бізнесу та права**ДО ПИТАННЯ ДОТРИМАННЯ ЗАКОННОСТІ
В ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ****THE ISSUES OF LAW COMPLIANCE
IN THE UKRAINIAN INTERNAL
AFFAIRS BODIES**

Статтю присвячено репрезентації провідних аспектів і зауваг до концептуального поняття легіслативної діяльності як алгоритмічного, поліструктурного процесу та правових приписів-прогібіцій, що являють собою продукт такої діяльності. Досліджено спектр впливу адміністративно-правових приписів у територіальному, часовому, суб'єкт-об'єктному континуумах.

Статья посвящена репрезентации главных аспектов и замечаний к концептуальным понятиям легислативной деятельности как алгоритмического, полиструктурного процесса и правовых предписаний-прогибиций, которые представляют собой продукт такой деятельности. Исследовано спектр влияния административно-правовых предписаний в территориальном, временном, субъект-объектном континуумах.

This article is devoted to prescription of the major aspects and observations of the conceptual meaning of the legislative activity as a multi-aspect process as well as to the definition of legal acts-prohibitions which emerge to be the product of that activity. The verity of segments of administratively-legal affection in territorial, time and subject-object prescription were been analyzed.

Ключові слова: суспільні відносини, право, демократичне суспільство, правове регулювання, професійна деформація, норми права, праворозуміння, правозастосування.

Ключевые слова: общественные отношения, демократическое общество, правовое регулирование, профессиональная деформация, нормы права, правопонимание, правоприменение.

Key words: social relation, right, democratic society, legal regulation, professional deformation, legal-cautiousness, law realization.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Демократичні перетворення, формування правової держави, перехід від тоталітарного режиму до демократії вимагають удосконалення всієї системи державної влади, зумовлюють посилення системи гарантій правомірності в діяльності працівників ОВС України. Права людини та громадянина мають бути лейтмотивом діяльності органів внутрішніх справ, головним завданням яких власне і є захист життя, здоров'я, прав і свобод громадян, власності, природного середовища, інтересів суспільства та держави від протиправних посягань [1, ст. 1]. Демократія покладає на працівників ОВС України унікальні обов'язки, які унеможливають використання ними методів тоталітарного режиму під час виконання службових обов'язків, що проявляються у зневажливому ставленні до процесуальної форми при провадженні справи; отриманні доказів недозволенними методами та прийомами; порушенні вимог чинного законодавства та законності тощо.

Адаптація державної служби в органах внутрішніх справ України до стандартів ЄС передбачає зміну парадигми їхньої діяльності. Перехід від карально-репресивних функцій до правозахисної орієнтації більшості їхніх функцій є закономірним процесом, що, у свою чергу, на думку А. Комзюка, потребує від міліції та посадових осіб глибоких знань законодавства й дотримання законності під час виконання посадових обов'язків [2, с. 105].

СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ

Дослідження законності в повсякденній діяльності працівників органів внутрішніх справ, на нашу думку, слід розпочати з наукового осмислення правової дефініції законності, її місця та ролі в системі правових інститутів. В юридичній літературі законність, як правило, розглядається як: «неухильне дотримання вимог законів і відповідних їм правових актів органами держави, посадовими особами, громадянами і громадськими організаціями» [3, с. 10]. М. Строгович, дотримуючись вузького підходу до розуміння законності, під «законністю розуміє дотримання і виконання законів» [4, с. 14]. Н. Вітрук, підтримуючи М. Строговича, вважає, що «законність – це виконання закону і тільки закону» [5, с. 214]. Зокрема, низка учених зазначають про недоцільність вузького тлумачення законності й визначають законність як фундаментальну категорію всієї юридичної науки та практики, а її рівень і стан слугують головними критеріями оцінювання правового життя суспільства [6, с. 10]. Досить часто законність у науковій літературі розглядають як принцип права, який виражає характер діяльності правової держави, життя громадянського суспільства [7]. Низка авторів розуміють її як метод керування суспільством шляхом видання, реалізації законів та інших правових актів [8; 9]; правомірна діяльність учасників правовідносин [10]. Нині законність, підкреслює О. Скаун, є основою життєдіяльності цивілізованого суспільства, усіх ланок його політичної системи, яка «...охоплюючи своїми діями важливі сфери людського

життя (приватну і публічну), вносить в нього відповідну гармонію, забезпечує справедливу диференціацію інтересів людей» [11, с. 4].

Аналіз наукових думок дає підстави стверджувати, що законність є комплексною категорією, яка відображає ефективність права й охоплює різноманітні сторони правової системи. Категорія «законність» виявляє взаємозв'язок і взаємодію як окремих елементів правової системи, так і практичний вплив волі держави на поведінку людей, відображає відношення до закону з боку суспільства. Зміст законності пов'язаний як із поведінкою суб'єктів, що реалізують правові приписи, так і з діяльністю державних органів, які забезпечують їх формування, реалізацію та захист.

ВИКЛАД ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ

Різноманітність наукових підходів дає підстави розглядати законність у діяльності працівників ОВС України як засноване перш-за-все на розумінні й переконанні чітке дотримання та виконання правоохоронцями законів і підзаконних актів, спрямованих на охорону й розвиток демократичної, правової держави, забезпечення прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина.

Визнаючи важливість усіх перерахованих підходів до розуміння та сутності законності, разом із тим слід зазначити, що вони охоплюють не всі аспекти цього складного феномена. Законність неможливо уявити не тільки без системи нормативних вимог, а також відповідної їм поведінки, але й без правосвідомості, що є складовою, органічною частиною правової культури. Як справедливо зазначає В. Сирих, «право діє, реалізує всі свої соціальні функції тільки в органічному взаємозв'язку з правосвідомістю. Поза правосвідомістю, здатною зрозуміти норми права, перевести їх на рівень конкретних правових рішень, а потім і юридично значущих дій, право втрачає своє соціальне значення, перетворюючись у «мертве право» [12, с. 78]. Правосвідомість виникає та розвивається разом із правом і, на нашу думку, є невід'ємною складовою об'єктивної структурованості соціального (правового) простору.

Сучасна загальнотеоретична юриспруденція, як свідчать останні наукові публікації, перебуває на шляху переосмислення ролі, місця та значення правосвідомості правоохоронців у структурі не лише правової культури, а й права взагалі. У зв'язку з цим усе частіше з'являються актуальні дослідження правосвідомості в контексті виявлення специфіки (професійної, вікової, освітньої тощо) її носія. Нині вітчизняна юридична література пропонує під правосвідомістю розуміти «...сукупність суб'єктивних елементів правового регулювання: ідей, теорій, емоцій, почуттів та правових настанов, за посередництвом яких відображається правова дійсність, формується ставлення до права та юридичної практики, ціннісна орієнтація щодо правової поведінки, бачення перспектив і напрямів розвитку правової системи з погляду забезпечення гідного існування людини, справедливості у міжлюдських стосунках, ефективної організації життєдіяльності держави і суспільства» [13]. Особливістю цієї дефініції є чітке визначення «ціннісної орієнтації», що є дуже важливим з погляду розбудови демократичної, соціальної, правової держави. Але й таке визначення не окреслює навіть основних ознак правосвідомості. Природно, що для більш детального вивчення особливостей правосвідомості треба звернутися до спеціальної монографічної юридичної літератури.

Одним із класичних у радянській юридичній літературі вважалося твердження І. Фарбера, який визначив право-

свідомість як «...форму суспільної свідомості, яка являє собою сукупність правових поглядів і почуттів, наділених нормативним характером і включає у себе як знання про правові явища, так і їх оцінку з точки зору загальнолюдської справедливості, а також нові правові вимоги, що відображають економічні і політичні потреби, а також інтереси суспільного розвитку» [14, с. 204]. Звичайно, таке визначення є більш повним із точки зору висвітлення ознак і характерних рис правосвідомості. Позитивні моменти цієї дефініції, на нашу думку, полягають, *по-перше*, у тому, що автор розглядає правову свідомість як форму суспільної свідомості; *по-друге*, автор вказує на нормативний характер правосвідомості; *по-третє*, він зазначає, що, крім знання всіх правових явищ, правосвідомість включає і їх оцінку, тобто акцентує увагу на складній структурі правосвідомості; *по-четверте*, акцентує увагу на залежності правосвідомості від економічних і політичних потреб та інтересів суспільного розвитку.

Іншої точки зору дотримується Г. Остроумов, який вважає, що правова свідомість як форма суспільної свідомості за своїм обсягом не може бути чимось іншим, ніж як сукупність усіх індивідуальних правових поглядів. При цьому правосвідомість учений розуміє як «сукупність індивідуальних свідомостей, які стосуються юридичних явищ». Підтримуємо й погоджуємося з думкою автора, який зазначає, що «вкрай необхідно у правовій свідомості розрізнати різні її сторони, а саме: правову ідеологію і соціально-правову психологію. Ідеологічна і психологічна сторони правової свідомості по-різному відображаються і виражаються в різноманітних суспільних явищах. При цьому їх не можна повністю пов'язати тільки з ідеологічними чи тільки з соціально-психологічним виявом правової свідомості» [15, с. 15].

Правосвідомість, на думку С. Алексєєва, «створює атмосферу, у якій діє право, від її рівня залежить ефективність і результативність права» [16, с. 78]. Специфікою юридичної свідомості є також і те, що вона корелятивна праву як нормативно-владному регулятору суспільних відносин. Так, Ю. Тихонравов зазначає: «Право повністю знаходиться у сфері духа – без духу нічого подібного на право не існує» [17, с. 140]. Юридичні закони, кодекси, положення, статuti – це все результат правової свідомості, його «кристалізація». Через право частина суспільної правосвідомості стає панівною, домінуючою, офіційно визнаною, державною. Правова свідомість, як і інші форми суспільної свідомості, відображає суспільні відносини, і як зазначає Е. Лукашова, її специфіка полягає в тому, що «вона вимагає встановлення визначених загальнообов'язкових масштабів поведінки, окреслює межі цієї поведінки, обґрунтовує необхідність встановлення певного кола юридичних прав та обов'язків учасників суспільних відносин» [18, с. 97].

Діалектичний взаємозв'язок різноманітних рівнів свідомості: щоденної чи безпосередньої (емоційної), що відображає правовідносини людей в їхньому повсякденному житті, практичної, заснованої на досвіді правового будівництва, і наукової, пов'язаної з дослідженням того кола явищ, пізнання яких необхідно для вирішення правових проблем, на думку Д. Керімова є однією зі своєрідних ознак правової свідомості [19, с. 42].

Розмірковуючи над дефініцією Д. Керімова, В. Щегорцев зазначає, що «...не слід абсолютизувати поділ правової свідомості на наукову і щоденну, на теоретичну і практичну. В реальному житті межа між щоденним і науковим рівнями правової свідомості вельми динамічна і відносна. Вони переплітаються, впливають одна на одну і проникають одна в одну» [20, с. 23].

Більшість авторів підкреслюють, що правосвідомість в основному має справу з «суб'єктивізацією» права, тобто з суб'єктивною рефлексією та власними поглядами того чи іншого учасника правовідносин. Правосвідомість має при цьому велими складну структуру. Вона включає низку різноманітних компонентів і зумовлені ними окремі рівні (суспільний, груповий та індивідуальний), яким притаманна своя правова психологія й ідеологія, почуття та емоції, уявлення й ідеологеми, орієнтації та установки, інші духовні, рефлексивні утворення, пов'язані з пізнанням і засвоєнням світу реального права, реальної правої дійсності [21, с. 4–5].

Аналіз сутності правосвідомості як досить складного, багатоаспектного явища, уможливує виділення таких її особливостей:

– правосвідомість є однією з форм суспільної свідомості;

– правосвідомість і право діалектично, корелятивно пов'язані між собою як різні форми, сторони людського світу;

– правосвідомість має складну структуру, яка охоплює теорії, ідеї, погляди, концепції, почуття, уявлення, цінності, очікування, настрої, емоції, переживання, психологічні реакції, імпульси та ін., що формуються в різних індивідів і соціальних груп і, у свою чергу, формує в них знання про право та ставлення до нього.

– правосвідомість не лише відображає юридичну реальність, а й дуже активно змінює її, розвиває, вдосконалює, у результаті чого виникають правові вчення, концепції, що призначені виявити, пояснити закономірності державно-правового розвитку суспільства. Знання правових закономірностей дає змогу уникнути проблем у правотворчості, оскільки без правосвідомості неможливо зрозуміти, яка сфера суспільних відносин потребує правового регулювання;

– правосвідомість, оцінка її стану, ролі в житті суспільства значною мірою визначаються станом економіки й матеріальними умовами соціального буття;

– правосвідомість – це специфічний духовний феномен, що характеризує всю сукупність духовних явищ, які визначають здібність людини до існування в правовій сфері, її вміння виконувати норми права, нести відповідальність за реалізацію своїх прав і свобод. Це означає, що культурно розвинутій правосвідомості притаманні не лише юридичні знання, а й гуманістичні, моральні основи. Без них соціальна роль правосвідомості не може бути значною, що може негативно позначитися на стані законності та правопорядку в суспільстві;

– правосвідомість має оціночний і разом із тим нормативний характер. Вона оцінює правове буття через призму категорій законного й незаконного, справедливого та несправедливого, морального й аморального тощо. Думки про цінності, тобто про міру соціальної корисності правових явищ, що містяться у правосвідомості, орієнтують людей у житті. Оцінка стану законності, правосуддя, чинного законодавства та практики його реалізації дають змогу своєчасно й адекватно реагувати на світ правових явищ, формувати власне ставлення до них. Оціночне ставлення людей до права, що міститься у правосвідомості, виступає однією із форм її нормативності.

На нашу думку, правова свідомість працівників ОВС України – це специфічна форма духовного засвоєння соціального середовища, що може розглядатися як система ідей, уявлень, переконань, теорій, почуттів, поглядів, що складаються по відношенню до правової реальності в процесі її пізнання та осмислення.

Органи внутрішніх справ України, охороняючи громадський порядок, захищаючи в межах своїх повнова-

жень життя, здоров'я і свободи громадян, власність, природне середовище, інтереси суспільства й держави від протиправних посягань, тим самим послідовно забезпечують законність у нашій країні. Забезпечення законності в адміністративній діяльності органів внутрішніх справ України – це створення такого адміністративно-правового режиму в суспільстві, за якого вся система органів, що виконують функції охорони громадського порядку, громадської безпеки та боротьби зі злочинністю, зобов'язана, з одного боку, суворо дотримуватися вимог законів, а з іншого – вимагати від посадових осіб і громадян безумовного виконання цих законів та інших законодавчих актів, здійснювати інші правоохоронні та правозастосовні заходи з метою зміцнення правопорядку в державі.

В ОВС значне місце за обсягом, важливістю та різноманітністю. Так, у період з 2005 по 2010 роки за адміністративні правопорушення затримано 29 млн. 520 тис осіб, щодо яких складено 31 млн. 969 тис. протоколів; із числа працездатного та старшого працездатного населення за 5 років до адміністративної відповідальності притягнуто 74,3% [22]. Здійснюючи свої функції, працівникам ОВС України неприпустимо використовувати методи тоталітарного режиму, створювати атмосферу страху, без законних підстав втручатися в особисте життя. Але намагання досягнути високих результатів призводять до «... зловживання службовим становищем і перевищення влади, укріплення злочинців, nereагування на звернення громадян, хабарництво, пляцтво та інші аморальні вчинки, а то й зрада інтересам служби, компрометують систему МВС, викликають сумнів у населення щодо спроможності органів внутрішніх справ забезпечити в державі належний порядок та законність» [23].

Розглядаючи сучасний стан справ щодо реалізації правової політики в Росії, Н. Матузов зазначає, що в багатьох правоохоронних органах, у тому числі міліції, прокуратурі, суді, сама дефініція «законність» якщо і вживається, то лише, як правило, в іронічному змісті» [24, с. 93]. Залишивши різкість висловлювання на совісті автора, вважаємо, що він має рацію в головному: мета, котру проголошує та повинна захищати юстиція, досить часто не збігається з формами, методами і змістом правоохоронної діяльності.

Нині криза поліцейської діяльності торкнулася і розвинутих західних держав. Аналізуючи діяльність поліції, Я. Бельсон зазначає, що «в сучасну епоху поліція вже не може існувати без злочинних форм і методів» [25, с. 21]. На жаль, автор цитати не розмежує морально не схвалювану, але легалізовану законодавцем діяльність поліції, і її незаконну, власне злочинну діяльність, хоча такий поділ є вкрай необхідним. Річ у тому, що певні специфічні форми й методи правоохоронних органів можуть суперечити загальноприйнятим стандартам правомірної та морально схвалюваної поведінки. Це, загалом, усі конфіденційні методи, якими користуються суб'єкти для здійснення оперативно-розшукової діяльності, а саме: методи психологічного впливу, які використовують у процесуальній діяльності, міри фізичного примусу до правопорушників, які використовують в адміністративно-правовій діяльності ОВС, проте законодавча регламентація цих форм і методів надає їм легітимного характеру.

Так, Міністерство внутрішніх справ України своїми наказами від 16 березня 2007 року № 81, від 15 травня 2008 року № 157, від 12 липня 2008 року № 243, від 16 листопада 2009 року № 429, від 9 лютого 2010 року № 2548/Вр вимагало запровадити комплекс заходів для попередження фактів порушення вимог чинного законо-

давства й законності в діяльності працівників ОВС. Але реалії сьогодення дають підстави стверджувати, що нині, нажаль, ще зберігаються певні традиції авторитарного минулого. Так, «...органами прокуратури протягом 2009 року порушено 743 кримінальні справи (у 2008 р. – 684) стосовно 686 (у 2008 р. – 596) працівників органів та підрозділів внутрішніх справ, з яких 108 (у 2008 р. – 61) заарештовано. Із загальної кількості кримінальних справ переважна більшість (564 або 76%) порушена за злочини, скоєні у сфері службової діяльності, у тому числі: за перевищення влади – 158, хабарництво – 154, службове підроблення – 120, зловживання владою – 105, службову недбалість – 27. Протягом минулого року поширилася негативна тенденція щодо збільшення кримінальних справ, порушених за фактами хабарництва. Їх кількість зросла на 43,9% (з 107 до 154). Основним видом хабарництва є неприязнення правопорушників до кримінальної чи адміністративної відповідальності, зміна запобіжного заходу, повернення особистих документів, викраденого автотранспорту тощо. Суми хабарів змінюються в залежності від соціально статусу громадян. Вимагають їх найчастіше у підрозділах ДІМ, де відносно працівників було порушено 37 кримінальних справ, ДАІ – 33, слідства – 27, карного розшуку – 25, ДСБЕЗ – 9, КМСД – 4.

Вживаються заходи щодо виявлення й очищення ОВС від працівників, які порушують закони, зловживають владою чи службовим становищем, негідною поведінкою та своїми вчинками компрометують звання працівника ОВС. За негативними мотивами у 2009 р. з ОВС звільнено 1388 осіб, у 2008 р. – 1206 осіб, у 2007 р. – 2537 осіб, у 2006 р. – 1504» [26].

Рух українського суспільства до демократичної, правової держави передбачає забезпечення законності, встановлення в соціумі усталеного правопорядку. Тому в процесі проведеного нами соціологічного дослідження респондентам було поставлено запитання, щоб з'ясувати їхню думку про шляхи зміцнення законності і правопорядку в органах внутрішніх справ. На запитання «Які із заходів, спрямованих на зміцнення законності і правопорядку в ОВС України є, на Вашу думку, найбільш ефективними?» отримано такі відповіді: 54% опитаних вважають – забезпечення невідворотності відповідальності за правопорушення; 51% – покращення правового виховання; 30% – послідовне запровадження в життя судової реформи; 27% – підвищення вимогливості до посадових осіб за прийняті ними рішення; 24% – підвищення рівня заробітної плати; 22% – підвищення рівня професійної підготовки і рівня правової культури; 21% – зміни до чинного законодавства, в частині посилення юридичної відповідальності; 19% – підвищення іміджу правоохоронців; 14% – ширша участь населення в охороні громадського порядку; 7% – підвищення загальної культури правоохоронців; 2% – збільшення штатної чисельності правоохоронних органів [27].

Вищевикладене дає нам можливість сформулювати низку висновків, які стосуються соціально-правових підвалин і організаційно-правових форм інституціоналізації правоохоронної діяльності. Найважливішими формами реалізації законності в адміністративній діяльності органів внутрішніх справ є:

- здійснення нагляду за виконанням посадовими особами та громадянами законів й інших нормативних актів, що регулюють питання охорони громадського порядку;
- точне й неухильне виконання та дотримання працівниками органів внутрішніх справ України правових актів, що регулюють застосування заходів адміністративного впливу;

- дотримання службової дисципліни;
- сприяння керівництву в зміцненні дисципліни та забезпечення статутного порядку.

Службова дисципліна в органах внутрішніх справ України досягається:

- створенням належних умов проходження служби особами рядового й начальницького складу;
- набуттям високого рівня професіоналізму;
- забезпечення гласності й об'єктивності під час проведення оцінки результатів службової діяльності;
- дотримання законності та статутного порядку;
- вихованням в осіб рядового й начальницького складу високих моральних і ділових якостей;
- забезпечення соціальної справедливості та високого рівня соціально-правового захисту;
- умілим поєднанням і правильним застосуванням заходів переконання, примусу, дисциплінарного та громадського впливу;
- належним виконанням умов контракту про проходження служби.

ВИСНОВКИ

Отже, необхідною умовою зміцнення законності в адміністративній діяльності органів внутрішніх справ є систематичне підвищення правової культури, спеціальної підготовки, моральних якостей кожного працівника. Відсутність такої роботи призводить до помилок, у кінцевому результаті – до порушень законності. Забезпечення законності та дотримання прав і свобод людини в повсякденній практичній діяльності міліції вимагає великої організаційної роботи, системи організаційно-правових методів, які дають можливість попереджувати, виявляти та своєчасно припиняти порушення чинного законодавства.

Література:

1. Про заходи щодо зміцнення дисципліни і законності в органах внутрішніх справ та попередження надзвичайних подій, пов'язаних із загибеллю й травмуванням особового складу: Наказ МВС України від 16.03.2007 р. – № 81.
2. Комзюк А.Т. Заходи адміністративного примусу в правоохоронній діяльності міліції: поняття, види та організаційно-правові питання реалізації: монографія / Анатолій Трохимович Комзюк, за заг. ред. проф. О.М. Бандурки. – Харків: вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2002. – 181 с.
3. Юридична енциклопедія у 6 томах як джерело філософсько-правових знань / В.С. Бігун. – 2005. – Т. 3. – 2007. – 720 с.
4. Степашин С.В. Против криминализации России / С.В. Степашин // Российская юстиция. – 2000. – № 1. – С. 2–3.
5. Витрук Н.В. Общая теория правового положения личности / Николай Васильевич Витрук. – М.: Норма, 2008. – 448 с.
6. Фролов В.В. Законность, демократия и милиция / Владислав Владимирович Фролов. – М.: Издательство «Спутник+», 2009. – 125 с.
7. Алексеев С.С. Тайна права: его понимание, назначение, социальная ценность / Сергей Сергеевич Алексеев. – М.: Норма, 2001. – 161 с.
8. Жумагулов М. Административное задержание как мера административно-процессуального пресечения / М. Жумагулов // научные труды КазГЮУ. – Астана, 2002. – Вып. 3. – С. 114–116.
9. Защита прав и свобод человека и гражданина в деятельности органов внутренних дел Республики Казахстан: учеб. пособ. / отв. ред. Н.А. Бикиенов. – Караганда: КарЮИ МВД РК, 2002. – 154 с.
10. Пундей С.Д. Борьба с коррупцией: Критичний огляд з аналізом міжнародного огляду: матеріали українсько-

американського семінару [«Проблеми економічного зростання: питання доброчесності»], (Львів, 26 березня 2007 року) / МОН України, Львівський національний університет імені Івана Франка. – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка. – 2007. – С. 282–286.

11. Рябий С.М., Жеглова-Кравченко Т.О. Запровадження системи управління якістю як один із аспектів комплексного реформування системи органів внутрішніх справ України: матеріали міжнародної науково-практичної конференції [«Теорія і практика забезпечення якісного управління у сфері діяльності Міністерства внутрішніх справ»], (м. Київ, 27 листопада 2009 р.) / МВС України, Державний науково-дослідний інститут МВС України. – Київ: ДНДІ. – 2009. – 231 с.

12. Сырых В.М. Логические основания общей теории права. Современное правопонимание / Владимир Михайлович Сырых. – М.: РАП, 2007. – 512 с.

13. Загальна теорія держави і права: підручник для студ. юрид. вищ. навч. закл. / [М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін.; за ред. М.В. Цвіка, О.В. Петришина]. – Х.: Право, 2009. – С. 533.

14. Фарбер И. Е. Правосознание как форма общественного сознания / Исаак Ефимович Фарбер. – М.: Юрид. лит., 2003. – 204 с.

15. Остроумов Г.С. Правосознание и общественное мнение в общественном государстве / Г.С. Остроумов // Государство и право. – 2003. – № 11. – С. 11–15.

16. Алексеев С.С. Общая теория права: учебник. – 2-е изд., перераб. и доп. / Сергей Сергеевич Алексеев. – М.: Проспект, 2009. – 576 с.

17. Тихонравов Ю.В. Основы философии права / Юрий Владимирович Тихонравов. – М.: Инфра – 2000. – 267 с.

18. Лукашева Е.А. Социалистическое правосознание и законность / Е.А. Лукашева. – М.: Юрид. л-ра, 1973. – 344 с.

19. Керимов Д.А. Методология права: Предмет, функции, проблемы философии права / Джангир Аббасович Керимов. – 4-е изд. – М.: изд-во МГУ, 2008. – 521 с.

20. Щегорцев В.А. Социология правосознания / В.А. Щегорцев. – М.: Мысль, 1981. – 174 с.

21. Рябий С.М., Жеглова-Кравченко Т.О. Запровадження системи управління якістю як один із аспектів комплексного реформування системи органів внутрішніх справ України: матеріали міжнародної науково-практичної конференції [«Теорія і практика забезпечення якісного управління у сфері діяльності Міністерства внутрішніх справ»], (м. Київ, 27 листопада 2009 р.) / МВС України, Державний науково-дослідний інститут МВС України. – Київ: ДНДІ. – 2009. – 231 с.

22. Про стан дисципліни і законності серед особового складу органів та підрозділів внутрішніх справ України за 2009 рік: Доповідна записка від 09 лютого 2010 р. – № 2548/Вр.

23. Про оголошення рішення розширеного засідання колегії МВС України: наказ МВС України від 3 грудня 2010 р. – № 454.

24. Матузов Н.И. Правовая система и личность / Николай Иванович Матузов. – Саратов: Саратовский университет, 2007. – 293 с.

25. Бельсон Я.М. Полиция против преступности: кто кого?: материалы международной конференции [«Общество, право, полиция»] / МВД России, Санкт Петербургская академия внутренних дел. – СПб: СПб АВД. – 2006. – С. 21–26.

26. Кісіль З.Р. Правові та психологічні засади запобігання професійній деформації працівників органів внутрішніх справ України: дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.06 / Зоряна Романівна Кісіль. – К., 2011. – 522 с.

КОНСУЛЬТАЦІЇ

ДАЧА ХАБАРА ЯК ЄДИНО МОЖЛИВИЙ ШЛЯХ РЕАЛІЗАЦІЇ СВОЇХ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ

Досить часто в засобах масової інформації можна почути про корупцію, як це явище негативно впливає на розвиток країни та підриває її авторитет. З огляду на суспільну небезпечність корупції та значущості питання зменшення її прояву викликає зацікавленість у дослідженні цього питання.

Легальне визначення корупції дається в ст.1 Закону України про «Про засади запобігання та протидії корупції». Під ним розуміється «використання особою наданих їй службових повноважень та пов'язаних з цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки, пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка, пропозиція чи надання неправомірної вигоди такій особі або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень та пов'язаних з цим можливостей». До корупційної діяльності відносять ряд кримінально каранних діянь у сфері службової діяльності, у тому числі й отримання хабара (ст. 369 Кримінального кодексу України). Цей злочин можна вважати первинним стосовно отримання хабара, проте не варто забувати, що хабар дають не заради «розбещення» чиновників і провокації їх до злочину, а заради реалізації свого Конституційного права на безоплатну освіту, медицину, землю, житло тощо.

Нині можна почути, що потрібно збільшувати відпові-

дальність тих осіб, які дають хабарі. Таке твердження є соціально несправедливим, оскільки по суті хабародавець «купує» певне право, в якому зацікавлений, а хабароодержувач отримує за це певну винагороду. Тобто виникає ситуація, коли особи, що дають хабарі, таким чином реалізують Конституційні права під страхом кримінального покарання. Вони змушені це робити тому, що держава не забезпечила можливості вільно реалізувати права громадян, ще й карає їх за такі дії. Дана ситуація має бути розв'язана соціально-справедливо. Автор вбачає розв'язання цієї проблеми таким чином. Громадяни бояться звертатися до правоохоронних органів із тим, що вони дали хабара для реалізації свого права, але хочуть, щоб одержувач хабара поніс відповідальність. Можна зробити висновок про необхідність декриміналізації дачі хабара з вищенаведених мотивів, а також стимулювати осіб повідомляти про тих, які їх беруть, наприклад, відсотком від штрафу, сплаченого хабарником, якого виявила дана особа, але при цьому не позбавляти особу набутого права. Цим самим ми створимо ситуацію, коли особи будуть боятися брати хабарі, адже особа, що його дала, реалізувавши своє право, не позбуваючись його, може заявити на особу, що взяла та отримати відсоток від суми штрафу сплаченого хабарником, тим самим повернувши собі певні кошти надані для реалізації власного права.

Онищенко Б.

Л. Л. ПАТИК

ПАСПОРТ ГРОМАДЯНИНА УКРАЇНИ, ЙОГО МІСЦЕ СЕРЕД ІНШИХ ДОКУМЕНТІВ ЩО ПОСВІДЧУЮТЬ ОСОБУ

На сьогодні питання введення в Україні одного паспорта породжує низку дискусій як з боку політиків, так і з боку науковців. Це пов'язано, насамперед, з важливістю такого документа для держави та кожного громадянина, і особливо забезпечення його від підроблення. Будь-який документ є, так би мовити, «обличчям» держави, а особливо документи, що посвідчують особу. Тому, виникає необхідність у висвітленні ролі кожного такого документа та встановленні значення серед них паспорта громадянина України.

Здобуття Україною незалежності зумовило створення та розвиток державно-правових інститутів, одним з яких є інститут громадянства. Належність до такого інституту підтверджує низка визначених державою документів, зокрема таких: паспорт громадянина України; свідоцтво про належність до громадянства України; паспорт громадян України для виїзду за кордон; тимчасове посвідчення громадян України; проїзний документ дитини; дипломатичний паспорт; службовий паспорт; посвідчення особи моряка; посвідчення члена екіпажу; посвідчення особи на повернення в Україну [1, с. 109–110].

Слід зазначити, що відповідно до ст. 5 Закону України «Про громадянство», основними документами, що підтверджують громадянство України, все ж таки є паспорт громадян України та свідоцтво про належність до громадянства України [2, с. 4].

Насамперед, слід звернути увагу на поняття «паспорт», яке під час історичного розвитку мало різні тлумачення. Професор І.Є. Андрієвський вперше визначив поняття «паспорт» як видане державою підданому, який виїздив за кордон, формальне посвідчення особистості у вигляді вардербуха, що їх видають німецькі держави виїжджаючим промисловцям, або у вигляді простого посвідчення про те, що продавець є підданим певної держави [3, с. 238–240].

Паспорт у перекладі з французької означає: *pass* – прохід, і *port* – гавань, «*passerport*» – дозвіл на відплиття. Ще здавна, паспорт був як «одно изъ средствъ для наблюденія за подозрительными лицами, въ видахъ охраны государственной безопасности» [4, с. 923].

У словнику Володимира Даля паспорт розглядається як «вид, свидительство, листъ или письмо для проходу, проїзду или проживання». У ті часи літературною мовою цей документ звучав як «паспортъ» або «пасаж», а розмовною – *пашпортъ* та *пачпортъ* [5, с. 22].

У Радянських енциклопедіях «паспорт» визначається як документ, що посвідчує особу громадян СРСР у віці від 16 років і старше в місцевостях, де введена паспортна система [6, с. 262; 7, с. 206]. У енциклопедіях нашого часу [8, с. 448; 9, с. 709; 10, с. 542], під паспортом розуміють офіційний документ, що посвідчує особу власника та підтверджує його громадянство.

На нашу думку, найбільш вдале та точне поняття надає Р.К. Рибальченко, який визначає паспорт, як загальногромадянський офіційний документ, виданий спеціально

уповноваженим на те державним органом (МВС), який посвідчує особу людини, його правове положення, соціально-біологічні властивості та визначає його приналежність до СРСР [11, с. 10–12].

На нашу думку, під паспортом розуміють основний документ, що посвідчує особу власника та підтверджує громадянство тієї чи іншої держави.

Загалом, ми вважаємо, що не лише паспорт, але й усі існуючі в державі документи, що підтверджують громадянство України, мають не аби яке значення для народу, його статусу та міжнародного визнання.

Свідоцтво про належність до громадянства України, підтверджує громадянство України особи до 16 років. Цей документ оформлюється дітям у віці до семи років, на строк до трьох років та дітям старше семи років, до досягнення шістнадцяти років. Такий документ підтверджує належність до громадянства України на території нашої держави, а також громадян України, які постійно проживають за кордоном.

Така категорія документів, як: паспорт громадян України для виїзду за кордон, проїзний документ дитини, дипломатичний паспорт, службовий паспорт та посвідчення моряка, є документами, що дають право на виїзд з України в усі держави світу, в'їзд в Україну та посвідчують особу громадян України під час перебування за її межами [1, с. 97].

Усі перелічені вище документи виготовляються з обов'язковим заповненням їх машинозчитувальної зони. Іншими словами, це занесення до них відомостей про особу (прізвище, ім'я по батькові, громадянство, дату народження, стать та ідентифікаційний номер) та даних про документ (тип і номер документу, термін дії та код держави, що видала документ тощо). Поряд з цим, державним комітетом по стандартизації, метрології та сертифікації, затверджено державний стандарт на набори алфавітно-цифрових знаків для оптичного розпізнавання відповідно до вимог міжнародного стандарту ISO 1073/II [12, с. 91–94].

Паспорт громадян України для виїзду за кордон є документом, що посвідчує особу громадян нашої держави під час перетинання кордону України та перебування за кордоном. Важливість такого документа полягає у можливості громадян України пересуватися за її межами, пізнавати культуру інших народів, обмінюватися досвідом тощо.

На сьогодні, такий документ було дещо змінено і випуск бланків зразка 1993 року припинено. Такі зміни пов'язані, насамперед, із визначенням Україною курсом на євроінтеграцію, де давно запроваджено біометричну ідентифікацію власників закордонних паспортів. Тепер паспорт громадянина України для виїзду за кордон нового зразка відповідає сучасним міжнародним стандартам, зокрема, має двадцять п'ять ступенів захисту [13].

Наступним, не менш важливим документом, є посвідчення особи моряка, що видається громадянам України, які займають будь-яку посаду на борту судна (крім вій-

ського), зареєстрованого на території України чи інших держав (учасниць Конвенції 1958 р. про посвідчення особи моряків) і використовується для морського плавання, як на території України, так і за її межами. Виїзд і в'їзд в Україну за таким посвідченням дозволяється лише в разі індивідуального прямування особи на своє судно чи переходу на інше. За кордоном особи із посвідченням моряка користуються захистом України. Таке посвідчення може видаватися моряку іншої держави у випадку, коли він несе службу на борту судна, зареєстрованого на території України, або якщо він зареєстрований в українській службі зайнятості.

Особливий статус у нашій державі мають службовий та дипломатичний паспорти України. Такі паспорти є документами, що дають право на виїзд з України в усі держави світу, в'їзд в Україну та посвідчують особу громадян України під час перебування за її межами. Вони оформляються консульською службою Міністерства закордонних справ України на строк до п'яти років, без справляння державного мита і консульського збору.

Наступним документом є тимчасове посвідчення громадянина України, що посвідчує особу і підтверджує її належність до громадянства України, видається на один місяць особам, які досягли 16-річного віку, набули громадянства України та зобов'язалися припинити іноземне громадянство протягом одного року з моменту набуття [14].

Посвідчення члена екіпажу є документом, що підтверджує громадянство України і видається громадянину України, який є членом екіпажу повітряного судна, зареєстрованого в Україні відповідно до Конвенції про міжнародну цивільну авіацію, для використання його під час виконання міжнародних польотів. За таким посвідченням член екіпажу може також здійснити виїзд з України та в'їзд в індивідуальному порядку, в разі прямування до місця перебування повітряного судна або за наявності документів про закордонне відрядження [15].

Наступним документом є посвідчення особи на повернення в Україну, який підтверджує громадянство України і дає право на в'їзд в Україну. Посвідчення оформляється і видається дипломатичними представництвами та консульськими установами України в інших державах у разі втрати особою документів, що дають право на виїзд з України та посвідчують особу під час перебування за її межами [16].

Аналізуючи наведені паспорти, їх призначення та особи захисту, слід зазначити, що вони становлять важливу категорію документів для держави. Таке значення та турбота з боку держави помітна внаслідок належного законодавчого їх урегулювання та надання цим документам сукупності захисних засобів, які є досить складними та здатні унеможливити їх підроблення. Основою паспортної системи нашої держави є паспорт громадянина України (паспорт), основний документ нашої держави, оскільки видається кожному громадянину по досягненні шістнадцяти років, він є найбільш поширеним серед усієї групи документів, що підтверджують громадянство України. Наявність паспорта створює умови для реалізації правового статусу громадян України, здійснення ними конституційних прав і обов'язків. Паспорт – це офіційний юридичний документ, який видається органами внутрішніх справ, та містить у собі демографічні дані громадянина як суб'єкта права. Він має широке соціальне і правове значення, оскільки в ньому зазначаються найбільш повні відомості про особу власника і відношення до громадянства України. Надаючи характеристику паспорту громадянина слід зазначити, що він:

- є основним документом, що підтверджує громадянство України;

- є найпоширенішим документом, який видається всім громадянам з досягненням 16-річного віку;

- створює умови для реалізації правового статусу громадянина України, здійснення ним конституційних прав і обов'язків (наприклад, демографічні дані особи);

- забезпечує громадянину реалізацію соціальних і правових гарантій (наприклад, право на працю, освіту, відпочинок, охорону здоров'я тощо);

- уможливує реалізувати правоздатність громадян у сфері цивільно-правових відносин (наприклад, укладання цивільно-правових угод, здійснення банківських операцій, оформлення доручень тощо);

- є засобом забезпечення зв'язку з місцем його проживання шляхом прописки і виписки. Завдяки такій реєстрації здійснюється ідентифікація осіб, облік та документування громадян за місцем їх фактичного проживання, надаються відповіді на запити правоохоронних органів, чим значно полегшується розшук осіб, які переховуються від органів суду та слідства. Створення державної інформаційної системи реєстраційного обліку фізичних осіб та їх документування (ГОЦ ДІС) покращує організацію системи обліку і статистики населення на всій території держави, контроль за демографічними змінами, станом трудових ресурсів, здійснює значний вплив на зміцнення законності в діяльності правоохоронних органів;

- є засобом забезпечення охорони громадського порядку і боротьби зі злочинністю.

Значну допомогу у розкритті та розслідуванні злочинів здійснюють працівники ЖЕКів та паспортної служби, оскільки вони першими отримують в руки паспорти та інші документи, які надає їм особа, і від їх умінь виявити підроблення залежить ефективність подальшої роботи працівників міліції.

Підсумовуючи наведене, можна виділити значення паспорта громадянина України серед усього масиву інших документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України, а саме [11, с. 36–38]:

- 1) політичне значення – як відомо, паспорт є документом, який визначає належність особи до громадянства України. В свою чергу, останнє пов'язане з правами і обов'язками громадян перед державою, і навпаки.

- Ведення підрахунків кількості проживаючих осіб на території нашої держави за допомогою паспортної реєстрації уможливує вирішити безліч складних питань з розвитку освіти, комунального господарства, медичного, культурного обслуговування і забезпечення товарами народного вжитку. Завдяки послугам адресно-довідкової служби здійснюється встановлення особистих або ділових зв'язків, допомога розшуку зниклих осіб тощо.

- 2) правове значення – наявність паспорта уможливує громадянам втілити в життя особисті, майнові, трудові, соціальні та політичні права. Паспорт необхідний при працевлаштуванні, вступі до навчальних закладів, одруженні, отриманні поштової кореспонденції, оформленні путівок тощо. Загалом, паспортна система як правовий інститут впорядковує відносини між людьми в суспільстві, полегшує взаємовідносини з органами державної влади, а також є гарантією захисту інтересів особистості.

- 3) практичне – паспортна система слугує засобом зміцнення законності та правопорядку в державі, сприяє охороні громадського порядку і боротьбі із злочинністю, забезпечує розшук осіб, які переховуються від органів суду та слідства. Завдяки паспорту, в найкоротший строк можна пересвідчитися в особі злочинця, і у випадку не-

обхідності застосувати до нього передбачені законом заходи. Перевірка паспорта працівниками міліції та іншими посадовими особами запобігає вчиненню таких злочинів, як: реєстрація фіктивних фірм, продаж чужого нерухомого майна, отримання кредиту за підробленим паспортом, здачу в ломбард і комісійні магазини речей, отриманих злочинним шляхом та низку інших злочинів і правопорушень.

Як бачимо, паспорт громадян України відіграє важливе значення у боротьбі зі злочинністю, забезпечує виконання законності в нашій державі, слугує засобом ліквідації злочинності та усунення причин її виникнення.

Тому, такий документ має бути виготовлений на належному рівні з високим ступенем захисту від підроблення і бути своєрідним «щитом» для громадян і гордістю для держави. На жаль, він не належним чином захищений від підроблень, це добре проглядається у порівнянні його засобів захисту із захистом інших документів, що підтверджують громадянство України [17].

Отже, паспорт громадян України є найважливішим серед документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України, тому потребує значної уваги на стадії виготовлення, оформлення й видачі та надійного зберігання їх власниками, оскільки може потрапити до рук злочинців і сприяти вчиненню злочину.

Література:

1. Законодавчі та нормативно-правові акти, які регулюють міграційні процеси, реєстрацію фізичних осіб, питання громадянства, оформлення документів: збірник документів. Ч. 1 / [упоряд. З.П. Якобчук]. – Київ, 2007. – 380 с.
2. Збірник нормативних актів України з питань паспортної, реєстраційної та міграційної роботи / [за ред. З.П. Якобчука, В. І. Палька]. – К., 1995. – 144 с.
3. Андриевский И. Е. Полицейское право: [в 2 т.] / Андриевский И. Е., орд, проф. С.-Петербург. ун-та. – СПб.: тип. В.В. Пратц, 1874–1876.
4. Энциклопедический словарь: в 82 т. / [издатели Ф.А. Брокгауз, И. А. Ефронь]. – С.-Петербург: Типо-Литография И. А. Ефрона, Прачешный пер., № 6. – 1890–1904.
5. Толковый словарь живаго великорусского языка: [в 4 т.] / Владимир Даль. – [2-е изд. испр. и умноженные рукописи автора]. – «Государственное издательство иностранных и национальных словарей». – М. – 1955. Т. 3: П. – 1956. – 555 с.
6. Большая советская энциклопедия: [в 30 т.] / глав. ред. А. М. Прохоров. – [изд. 3-е]. – М., Советская энциклопедия, 1969–1978. Т. 19: Отоми–Пластырь. – 1975. – 648 с.
7. Українська радянська енциклопедія: [в 12 т.] / голов. ред. М. П. Бажан та ін. – [вид. 2-е]. – К.: Голов. ред. Укр. Енциклопедії, 1977–1985. Т. 8: Оленфіни–Поплін. – Київ. – 1982. – 527 с.
8. Юридична енциклопедія: в 6 т. / [голова ред. колегії Ю. С. Шемшученко та ін.]. – К.: Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана, 1998–2004.
9. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002. – 1440 с.
10. Новий тлумачний словник української мови: в 3 т. / [уклад. Василь Яременко, Оксана Сліпушко]. – К.: Вид-во «Аконті», 2003. Т. 2: К–П. – 2003. – 927 с.
11. Рыбальченко Р. К. Паспортная система в СРСР / Рыбальченко Р. К. – К., 1977. – 39 с.
12. Будзієвський М. Ю. Сучасні способи підробки захисних засобів документів, їхні ознаки / М. Ю. Будзієвський // Криміналістичний вісник: наук.-практ. зб. ДНДЕКЦ МВС України; НАВСУ; [голов. ред. Я. Ю. Кондратьєв та ін.]. – К.: Чайка, 2004. – № 2(2). – С. 91–96.
13. Про затвердження технічного опису та зразка бланка паспорта громадянина України для виїзду за кордон та внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України: постанова Кабінету Міністрів України від 26 червня 2007 р. № 858 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 48. – Ст. 1963.
14. Про затвердження Правил оформлення і видачі тимчасового посвідчення громадянина України: постанова Кабінету Міністрів України від 17 липня 2003 р. № 1111 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 30. – Ст. 1550.
15. Про затвердження Положення про посвідчення члена екіпажу: постанова Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2007 р. № 1346 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?nobreak=1&uid=1136.1352.2>.
16. Про затвердження Положення про посвідчення особи на повернення в Україну: постанова Кабінету Міністрів України від 25 серпня 2004 р. № 1079 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 34. – Ст. 2247.
17. Патик Л. Л. Криміналістичне дослідження підробленого паспорта громадянина України: автореф. дис. на здобут. наук. ступеня канд. юр. наук: спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / Л. Л. Патик. – Київ, 2010. – 20 с.

КОНСУЛЬТАЦІЇ

ЧИ ОBOB'ЯЗКОВО РЕЄСТРУВАТИ ДОГОВІР ОРЕНДИ ЗЕМЛІ?

Відповідно до ст. 125 Земельного кодексу «Право власності на земельну ділянку, а також право постійного користування та право оренди земельної ділянки виникають з моменту державної реєстрації цих прав».

Стаття 18 Закону України «Про оренду землі» (далі – Закон) визначає, що договір оренди землі набирає чинності після його державної реєстрації. Також відповідно до ст. 20 Закону «укладений договір оренди землі підлягає державній реєстрації».

Отже, Закон розрізняє поняття укладення договору та набрання ним чинності. Як зазначалося, право оренди виникає з моменту державної реєстрації, тобто з моменту набрання договором чинності. Щодо укладення договору оренди, то відповідно до ст. 20 Закону воно передуює набранню чинності договором оренди землі.

Закон України «Про оренду землі», який встановив правила щодо оформлення договору оренди, був прийнятий 6 жовтня 1998 року до чинного Цивільного кодексу. На той час діяв ще Цивільний кодекс УРСР 1963 року, який не передбачав такої процедури щодо договору, як державна реєстрація.

Отже, робимо висновок про те, що укладення договору означало просто підписання його тексту, тобто досягнення домовленості щодо істотних умов, а вже потім «укладений, але не чинний» договір вступав у силу після його державної реєстрації.

Анна Туманян
Юристконсульт ТОВ «ІГ» Проект-А»
ao.tumanian@gmail.com

УДК 657

ПРИВАЛОВА
Неля Євгенівна
RVPS@ukr.net

аспірантка кафедри
бухгалтерського обліку
Київський національний
економічний університет
ім. Вадима Гетьмана

КОНЦЕПЦІЯ СИНЕРГІЗМУ ЯК ОСОБЛИВИЙ ВИД СТРАТЕГІЧНИХ ПЕРЕВАГ У СПІЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ БЕЗ СТВОРЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ

THE CONCEPT OF SYNERGY AS A SPECIAL TYPE OF STRATEGIC ADVANTAGES IN JOINT ACTIVITIES WITHOUT CREATION OF LEGAL ENTITY

Нові об'єкти та процеси обліку, що з'являються, потребують нових підходів до їх оцінки й відображення, що, безперечно потребує еволюційного удосконалення методології і загального розвитку науки про бухгалтерський облік. Отже, виникає необхідність формування пріоритетного підходу побудови бухгалтерського обліку в системі управління діяльністю будь-якого економічного суб'єкту. Удосконалення побудови бухгалтерського обліку у спільній діяльності без створення юридичної особи, як особливого виду стратегічних переваг, доцільно розглядати виходячи з необхідності формування концепції синергізму.

Новые объекты и процессы учета, которые появляются, требуют новых подходов к их оценке и отражении, что, несомненно требует эволюционного совершенствования методологии и общего развития науки о бухгалтерском учете. Поэтому возникает необходимость формирования приоритетного подхода построения бухгалтерского учета в системе управления деятельностью любого экономического субъекта. Усовершенствование построения бухгалтерского учета в совместной деятельности без образования юридического лица, как особенного вида стратегических преимуществ, целесообразно рассматривать исходя из необходимости формирования концепции синергизма.

New objects and processes of accounting, which appear, require new approaches to their evaluation and reflection, which undoubtedly requires an evolutionary improvement of the methodology and the overall development of the science of accounting. Therefore, there is the need to create priority approach to the construction of accounting in the management activities of any business entity. Improvement of construction accounting of joint activities unincorporated as the special type of strategic advantages, it is advisable to consider based on the need to develop the concept of synergy.

Ключові слова: Об'єкти і процеси обліку, спільна діяльність без створення юридичної особи, переорієнтація діючої системи обліку, пріоритетні підходи до побудови бухгалтерського обліку, синергізм, синергічний ефект.

Ключевые слова: Объекты и процессы учета, совместная деятельность без создания юридического лица, переориентация действующей системы учета, приоритетные подходы к построению бухгалтерского учета, синергизм, синергический эффект.

Key words: Objects and accounting processes, joint activities without creation of legal entity, reorientation of the existing system of accounting, priority approaches to the construction of accounting, synergies, synergistic effect.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Кардинальні зміни середовища функціонування сучасних підприємств зумовлюють необхідність пошуку нових способів виживання економічних організацій. Унаслідок зміщення акцентів від прямого протистояння до «співконкуренції» перед підприємствами постає проблема ефективної реалізації різноманітних форм і способів партнерської взаємодії: від укладання довгострокових угод про поставки – до створення нових стратегічно автономних організаційних утворень проектного та процесного типу задля вирішення спільних завдань. За яскравим виразом Пітера Ф. Друкера, «... сучасний бізнес зростає за рахунок різноманітних альянсів, спільних підприємств і партнерства зі споживачами, але це, на жаль, розуміють лише одиниці» [5, с. 45]. Спектр подібних форм взаємодії та сфер їх можливої реалізації надзвичайно широкий. Саме тому в сучасному економічно розвиненому світі все важчим стає пошук і реалізація конкурентних переваг, напрямів і способів підвищення ефективності роботи окре-

мих підприємств і корпоративних структур. Деякі з них знаходять вихід у диверсифікації своєї діяльності, інші – в злитті та поглинанні підприємств і видів діяльності, у виявленні можливостей стратегічних бізнес-одиниць, формуванні портфельних стратегій компаній, використанні ефекту масштабу.

Сучасні тенденції в управлінні вітчизняними суб'єктами господарювання, визначають необхідність перегляду підходів до організації бухгалтерського обліку з метою їх удосконалення. Саме тому українські науковці Пархоменко В.М. і Петрук О.М. справедливо зазначили, що «бухгалтерський облік є одним із найбільш очевидних «вузьких місць» в системі, яке може уповільнити розвиток економіки» [11, с. 35].

Серед провідних вітчизняних учених, які першими розглянули необхідність перебудови бухгалтерського обліку з огляду на вимоги системи управління, слід відзначити Валуєва Б.І., який ще в 1984 році у своїй монографії «Проблеми розвитку обліку в промисловості» [4] окреслив

концептуальні засади переорієнтації чинної системи обліку на задоволення насамперед потреб управління, у тому числі в аспекті інформатизації системи управління. Кузьмінський А.М., Кузьмінський Ю.А. наголошують: «з'являються нові об'єкти та процеси обліку, підходи до їх оцінки й відображення, що, безперечно потребує еволюційного удосконалення методології і загального розвитку науки про бухгалтерський облік» [8]. Отже, виникає необхідність формування пріоритетного підходу побудови бухгалтерського обліку в системі управління діяльністю будь-якого економічного суб'єкта. Удосконалення побудови бухгалтерського обліку доцільно розглядати виходячи з необхідності досягнення його системою синергичного ефекту.

МЕТА СТАТТІ

Формування концепції синергізму в спільній діяльності без створення юридичної особи як особливого виду стратегічних переваг.

ВИКЛАДЕННЯ ОСНОВНИХ ПОЛОЖЕНЬ ДОСЛІДЖЕННЯ

Ще в 1970–1980 роках у науковій літературі з'явилися роботи, присвячені синергетичному ефекту. Синергізм розглядають або як результат спільного бізнесу, або як ефект масштабу діяльності, або як результат спільного володіння певними навичками, або як результат використання нових технологій маркетингу, ефекту «розливу», брендингу. Синергізм у межах підприємства може виникати як вертикально, так і за горизонтально. Він може бути як позитивним, так і негативним. Деякі фахівці в галузі управління говорять про надуманість ідеї синергізму. Наукове обґрунтування концепції стратегічної взаємодії, у т.ч. через пояснення природи синергійного ефекту, зробили дослідники різних наукових напрямків. Із позицій теорії трансакційних витрат цими питаннями опікувалися О. Уїлльямсон [14, с. 33], П. Баклі та М. Кассон (засновники моделі інтерналізації) [17] та ін. У межах ресурсно-компетенційної концепції фірми цікавими слід визнати здобутки Дж. Хамела та К. Прахалада [19], Р. Холла [16] та ін. Поясненню динаміки стратегічних альянсів у динамічному зовнішньому середовищі присвячені дослідження представників теорії галузевих ринків [16, 17]. Проте останнім часом найбільшої уваги проблема ідентифікації джерел та оцінки синергійного ефекту взаємодії підприємств набула в межах розвитку школи стратегічного управління [13]. Засновником синергетичного наукового напрямку та винахідником терміна «синергетика» вважається професор Штутгартського університету та директор Інституту теоретичної фізики і синергетики Герман Хакен. За Г. Хакеном, синергетика вивчає системи, що складаються з великої (надвеликої) кількості елементів, компонент або підсистем, які взаємодіють між собою складним чином [15]. Термін «синергетика» у перекладі з грецької означає «спільна дія». Вживаючи це поняття в науковому обігу, Герман Хакен вкладав у нього подвійний зміст: 1) синергетика, як теорія виникнення нових властивостей у цілому, що складається з взаємодіючих об'єктів; 2) синергетика як міждисциплінарний підхід, який вимагає співпраці спеціалістів різних сфер.

Сьогодні можна визнати, що синергетика, або теорія самоорганізації, виявляється одним із найпопулярніших і перспективних пізнавальних підходів, у т.ч. в управлінській науці. Ерманський О.А. [12, с. 56] у роботі «Теорія і практика раціоналізації», виданій 1925 року, обґрунтував принцип організації праці, який засвідчує: організаційна сума більше арифметичної суми сил її складових і вивів такий математичний вираз (1.1): $\Sigma (a, b, c, \dots, n) > a + b +$

$c + \dots + n$, де a, b, c, \dots, n – елементи (сили) системи наукової організації праці. Синергізм на той час не зустрічався в діловій літературі, але виділялася певна сила, що дає додатковий ефект від об'єднання деяких організаційних складових. Ерманський О.А. сформулював й інші принципи, тотожні поняттю синергізму:

1) «принцип позитивного підбору сил» – таке поєднання сил (працівників, засобів виробництва та ін.), коли вони доповнюють одне одного, але для цього необхідно знати властивості цих сил;

2) «закон накопичення вправ», який дозволяє мати можливість при незмінному використанні сил отримати більший результат, а умовою накопичення вправ (навичок) є повторення одних і тих самих дій, рухів. Спробу визначити синергізм як економічний феномен одним із перших зробив Ігор Ансофф у статті «Синергізм і ресурси», опублікованій у роботі «Корпоративна стратегія» [1]. В основу запропонованої вченим процедури оцінки синергичного ефекту було покладено відповідність ресурсів і можливостей фірми. Слід зазначити, що у своїй концепції синергізму І. Ансофф зробив акцент на ролі його економічної бази, потенціалі не тільки матеріальних, але й нематеріальних активів та їх тісному взаємозв'язку з можливостями компанії.

І. Ансофф [2] підкреслює, що синергичний ефект, «здатний продукувати рівень виручки інтегрованої компанії, що перевищує суму аналогічних показників її дивізіонів, що функціонують окремо, часто позначають рівнянням «2+2=5». Порівнюючи математичний вираз Ерманського О.А., його пояснення та формальний запис синергізму й розкриття його сенсу – «2+2=5», бачимо, що загальний сенс схожий. Хоча один говорить про раціональну організацію, інший – про корпоративну ефективність.

Японський фахівець у галузі менеджменту Хіроюкі Ітамі [18] пропонує розглядати внутрішні ресурси, тобто внутрішню організаційно-ресурсну відповідність. Якщо І. Ансофф розглядає корпорацію як об'єкт синергізму, то Х. Ітамі розглядає окрему бізнес-одиницю, використання її внутрішніх ресурсів. Х. Ітамі розглядає синергізм як процес підвищення ефективності використання ресурсів двох типів – фізичних (матеріальних) і невидимих (нематеріальних). Він вводить поняття «невидимі активи», «комплементні» і «синергетичні» ефекти. У структуру ресурсів компанії вчений включає: людей, фінансові активи, матеріальні активи, невидимі активи.

Відмінність концепції про синергізм І. Ансоффа та Х. Ітамі полягає в тому, що перший не виділяє невидимі активи і не досліджує їх детально; другий надає цим активам велике значення, він вважає, що синергізм невидимих активів дозволяє компанії завоювати й розширити конкурентні позиції з меншими ніж зазвичай витратами. Є ще істотна відмінність у концепціях цих авторів: на думку І. Ансоффа, щоб отримати синергетичний ефект, компанії повинні об'єднуватися з іншими фірмами; Х. Ітамі говорить, що ресурси, які акумулюються, в одній частині компанії використовуються одночасно без додаткових витрат іншими її частинами.

Майкл Портер [20] не акцентує особливості уваги на понятті синергізму. Він критично ставиться до попередніх визначень синергізму, особливо нематеріального (передача знань, управлінського досвіду з однієї бізнес-одиниці до іншої), оскільки вважає, що така форма взаємозв'язку найбільш недовговічна й невизначена.

На думку М. Портера, не слід захоплюватися синергізмом як якимось одним поняттям, а слід розглядати три типи взаємозв'язку. Він вважає, що корисно розглядати

взаємозв'язки між підрозділами корпорації: матеріальні, нематеріальні й корпоративні. Ці взаємозв'язки можуть існувати паралельно: матеріальні взаємозв'язки можуть бути підкріплені нематеріальними ресурсами, матеріальні й нематеріальні взаємозв'язки зазвичай мають місце за наявності конкурентів.

Кембелл Е., Саммерс Л. [7] критикують позицію принципового заперечення синергетичного потенціалу і приєднуються до думок І. Ансоффа, М. Портера й інших авторів про синергізм; підкреслюють, що концепція синергізму, економіки бізнесу, що перебуває у вигідних йому зв'язках з іншими підрозділами, ґрунтується на використанні загальних ресурсів. Вони пропонують при аналізі та плануванні синергетичного ефекту повністю відмовитися від стратегічних бізнес-одиниць, оскільки розподіл виробництва на дві незалежні лінії створює загрозу синергізму; тому, щоб посилити синергетичний ефект, вони пропонують застосовувати підхід, що полягає в аналізі зв'язків усередині корпорації за допомогою товарного, ресурсного, споживчого й технологічного портфелів. На думку цих авторів, компанія повинна оцінювати 3–4 сфери потенційного синергізму, щоб забезпечити їй можливість використання поточних сильних сторін і розвитку нових.

На думку Р. М. Кантер [6] («Пошук і досягнення синергізму» – уривок із книги «Коли гіганти вчаться танцювати») синергізм єдиний спосіб створення цінності для мультигалузевих корпорацій. Єдиним обґрунтуванням існування корпорації, на її думку, є досягнення синергізму – тієї комбінації видів діяльності, яка посилює кожну з них, а разом вони приносять великий прибуток на відміну від їх роздільної діяльності. Таке тлумачення синергізму в цілому не відрізняється від понять цього явища інших авторів, але є відмінності: по-перше, вводиться поняття «постпідприємницька організація» – це така нова організація, основним завданням якої є досягнення синергізму. Тому синергізм необхідно розглядати як особливий вид стратегічних переваг при здійсненні спільної діяльності економічними суб'єктами, у тому числі і при здійсненні спільної діяльності без створення юридичної особи. Це можна пояснити свободою здійснення спільної діяльності та її раніше виділеними перевагами.

У свою чергу І. Ансофф, характеризуючи появу синергетичних ефектів у менеджменті, що виникають унаслідок інтеграції підприємств, виокремлює [визначення пріоритетної функції бухгалтерського обліку з огляду на досягнення синергетичного ефекту при побудові бухгалтерського обліку в системі управління:

- уточнення теоретичної основи побудови бухгалтерського обліку в системі управління в контексті досягнення синергетичного ефекту;

- удосконалення та систематизація принципів бухгалтерського обліку з огляду на досягнення синергетичного ефекту;

- конкретизація механізму синергетичної побудови бухгалтерського обліку інформації, що класифікована за об'єктами обліку шляхом розробки методики побудови підсистеми обліку й калькулювання витрат у системі бухгалтерського обліку, яка забезпечує досягнення відповідного синергетичного ефекту;

- визначення результатів (складових синергетичного ефекту), досягнення яких забезпечується впровадженням синергії стосовно бухгалтерського обліку.

ВИСНОВКИ

Реалізація запропонованих напрямків удосконалення методології побудови системи бухгалтерського обліку

сприятиме забезпеченню синергетичного ефекту при формуванні облікової інформації, що обумовить ефективну інформатизацію користувачів та підвищення якості системи управління як на локальному рівні окремих компаній, так і в масштабі держави. Економічним базисом синергізму є можливість того, що за результатами спільних зусиль кількох бізнес-одиниць можна перевищити підсумковий показник їхньої самостійної діяльності. Тому синергізм необхідно розглядати як особливий вид стратегічних переваг при здійсненні спільної діяльності економічними суб'єктами, у тому числі і при здійсненні спільної діяльності без створення юридичної особи.

Література:

1. Ansoff H.I., Corporate Strategy, revised edition, Penguin Books, 1987.
2. Ансофф И. Стратегическое управление / Пер. с англ.; науч. ред. и авт. предисл. Л.И. Евенко. – М.: Экономика, 1989. – 519 с.
3. Білоус В.С. Синергетика та самоорганізація в економічній діяльності: Навч. посіб. / В.С. Білоус. – К.: КНЕУ, 2007. – 376 с.
4. Валуев Б.И. Проблема развития учета в промышленности / Б.И. Валуев. – М.: Финансы и статистика, 1984. – 215 с.
5. Друкер Питер Ф. Задачи менеджмента в XXI веке: Уч. пос. / Пер. с англ. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2000. – 272 с.
6. Кантер Р.М. – «Коли гіганти вчаться танцювати» «Пошук і досягнення синергізму».
7. Кембелл Э., Саммерс Л. Стратегический синергизм, 2-е изд. – СПб.: Питер, 2004. – 416 с.
8. Кузьмінський А.М., Кузьмінський Ю.А. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник. – К.: «Все про бухгалтерський облік», 1999. – 288 с.
9. Кузнецова С.А. Синергія бухгалтерської звітності в управлінні АПК України: [Монографія] / С.А. Кузнецова, С.О. Кучеркова; за заг. ред. С.А. Кузнецової. Мелітополь: «ТОВ «Видавничий будинок ММД», 2009. – 156 с.
10. Кузнецова С.А. Синергія облікової інформації в управлінні діяльністю суб'єктів господарювання: дис. ... доктора екон. наук: 08.00.09 / Світлана Анатоліївна Кузнецова. – К., 2008.
11. Пархоменко В.М. Проблеми регламентації бухгалтерського обліку в період ринкового реформування економіки України [Текст] / В.М. Пархоменко, О.М. Петрук // Вісник ЖІТІ. – 2001. – № 15. – С. 24–39.
12. Рофе А.И. Научная организация труда: Учеб. пособие / А.И. Рофе. – М.: Изд-во «МИК», 2000. – 350 с.
13. Тироль Ж. Рынки и рыночная власть: теория организации промышленности. В 2-х томах, 2000.
14. Уильямсон О.И. Вертикальная интеграция производства: Соображения по поводу неудач рынка. / Пер. с англ. // Теория фирмы / Под ред. Гальперина В.М. – СПб.: Экономическая школа, 1995. – С. 33–53.
15. Хакен Г. Синергетика: иерархия неустойчивостей в самоорганизующихся системах. – М: Мир, 1985.
16. Холл Р.Х. Организации: структуры, процессы, результаты / Р.Х. Холл. – СПб.: Питер, 2001.
17. Buckley P., Casson M. The Economic Theory of the multinational enterprise. – London: Macmillan, 1985.
18. Itami Hiroyuki with Roehl Thomas H., Mobilizing Invisible Assets, Harvard University Press, Cambridge, Mass., 1987.
19. Prahalad C.K. and Hamel G. «The Core Competence of the Corporation», Harvard Business Review, May-June 1990, p. 79–91.
20. Porter, M. (1987) «From Competitive Advantage to Corporate Strategy», Harvard Business Review, May/June 1987, p. 43–59.

СОПІЛКО

Іван Юрійович

ivansop7@gmail.com

ад'юнк
кафедри криміналістики
і судової медицини НАВС
капітан міліції

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ЗМАГАЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ СУДОВО- ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

THE TRUTH OF PROPOSITIONS, AS A MATTER OF PSIKHO PHIZIOLOGICAL EXAMINATION USING THE POLYGRAPH

Ця стаття про актуальні питання реалізації принципу змагальності під час здійснення судово-експертної діяльності. Розглянуто питання про покращення організації приватної експертної діяльності в Україні.

Эта статья об актуальных вопросах реализации принципа состязательности во время осуществления экспертной деятельности. Рассмотрен вопрос об улучшении организации частной экспертной деятельности в Украине.

This article is about the current issues of the principle of competition during the implementation of an expert. The question of improving the organization of a private expert activities in Ukraine.

Ключові слова: принцип змагальності в кримінальному процесі, приватна експертна діяльність, приватна експертиза, об'єкти дослідження.

Ключевые слова: принцип состязательности в криминальном процессе, частная экспертная деятельность, частная детективная деятельность, частная экспертиза, объекты исследования.

Key words: printsyp competition in the criminal process, a private expert activities, the activities of private detective, private eekspertiza, the objects of study.

У кримінальному процесі принцип змагальності трактують як таку побудову процесу, за якої зацікавлені сторони, сторони обвинувачення та захисту мають рівні можливості для відшукування істини та обстоювання власної позиції або оспорювання тверджень іншої сторони.

Не викликає сумнівів факт, що врегулювання інституту недержавної судово-експертної діяльності сприятиме реалізації даного принципу. Однак, на сьогодні суди й органи попереднього слідства у випадках залучення приватних експертів для проведення судової експертизи мають ряд проблем.

Метою пропонованої увазі статті є визначення й аналіз окремих аспектів проблемних питань, пов'язаних із реалізацією принципу змагальності під час здійснення судово-експертної діяльності в Україні, надання пропозицій щодо їх подолання; а також визначення ролі суб'єктів недержавної судово-експертної діяльності в реалізації даного принципу. Для досягнення вищезазначеної мети необхідно визначитися, як саме слід розуміти принцип змагальності.

У свій час вітчизняними вченими проводилися дослідження, присвячені принципу змагальності в процесі розслідування злочинів. Зокрема необхідно виділити праці М.С. Алексєєва, А.С. Барабаша, Т.В. Варфоломєєва, Ю.М. Грошевого, Т.М. Добровольської, В.С. Зеленецького, А.Ф. Клеймана, М.М. Ковтуна, Т.А. Лотиша, П.А. Лупинської, Ю.В. Мещерякова, Т.М. Мірошніченка, В.Т. Нора, В.П. Півненко, І.Д. Перлової, М.М. Полянського, Р.Д. Рахунова, В.П. Смирнова, Ю.І. Стецовського, М.С. Строговича, Ю.В. Хоматова, С.Д. Шестакова. Однак роботи вказаних авторів присвячені переважно опису загальних закономірностей принципу змагальності під час розслідування злочинів.

Деякі аспекти змагальності в розслідуванні злочинів під

час здійснення судово-експертної діяльності висвітлювалися в працях таких науковців як: Г. Алейніков, М.О. Баєв, В.С. Балакшин, А.Д. Бойков, Б.В. Винник, А.І. Газедінов, Н.О. Гаря, Л.В. Головка, Є.С. Кручинін, П.А. Лупинська, І.Л. Петрухін, А.П. Рижаків, А.М. Титов, А.А. Тушевий, Л.Т. Ульянова.

Строгович М.С. дає визначення змагальності як такої побудови судового розгляду, за якої обвинувачення відокремлене від суду, що вирішує справу, і в якому обвинувачення і захист здійснюються сторонами, наділеними рівними правами для обстоювання своєї позиції, причому підсудний є стороною, яка користується правом на захист; суду ж належить керівництво процесом, активне дослідження справи й вирішення власне справи [2.2, с. 149].

У науці обґрунтовується доцільність наділення захисника правом складання захисного висновку, де викладається позиція захисту про дальший напрямок справи, кваліфікацію злочину, зміну запобіжного заходу, обставини, що мають значення для виправдання або пом'якшення відповідальності; посилення на докази і джерела їх одержання; оцінку зібраних доказів й обґрунтування необхідності виправдання підзахисного чи пом'якшення його відповідальності, який обов'язково повинен долучатися до справи і враховуватися при підготовці до судового засідання [6.1.1, 175].

На думку В.М. Тertiшника, для принципу змагальності характерним є те, що:

- функції обвинувачення й захисту відокремлені від правосуддя й розслідування;
- обвинувачений може здійснювати свій захист як самостійно, маючи всі права відносно дослідження доказів, так і за допомогою захисника;

– сторони мають рівні процесуальні можливості щодо участі в судовому слідстві;

– кожна зі сторін має можливість захищати свої права, свободи й законні інтереси в процесі судових дебатів, де обмеження в об'єктуванні своєї юридичної позиції є неприпустимим;

– суд має всебічно проаналізувати доводи кожної зі сторін;

– правосуддя здійснюється судом із додержанням принципу рівності сторін, гласності й інших засад судочинства [1.1, с. 115].

На сьогодні законодавець не розробив і не закріпив механізм зібрання й процесуального оформлення відомостей адвокатом і стороною захисту. Безумовно, це є серйозним прорахунком у захисті прав і свобод людини й громадянина, а також перешкодою для повної реалізації принципу змагальності сторін у кримінальному судочинстві. Слід розширити пізнавальні можливості адвоката-захисника шляхом удосконалення прийнятих форм його участі в збиранні доказів, а також надати йому законом права самостійно здійснювати збирання необхідної для захисту інформації [6.1, с. 88].

Припустимо, що сторона захисту має право збирання доказової інформації, тоді виникає запитання, в якій формі вона може бути використана й залучена до кримінального провадження?

Цілком природно, що основною формою об'єктивації кримінально-значущої інформації в процесі розслідування злочинів є судова експертиза. Змагальність під час проведення експертиз полягає в можливості одночасного її проведення спеціалістами, залученими як експерти протилежними сторонами справи, однак законодавець прямо це не регламентує. Слід зауважити, що виникають суттєві труднощі з проведенням судової експертизи у випадках, коли, наприклад, об'єктом дослідження є психіка людини (на зразок психологічної експертизи в умовах, коли сторона захисту бажає її проведення, а сторона обвинувачення не вважає це за доцільне й особливо тоді, коли використовуються спеціальні технічні засоби, типу поліграфа, обов'язковою умовою застосування яких є забезпечення контакту з тілом особи, що перевіряється із спеціальними датчиками, які фіксують її психофізіологічні характеристики). В умовах перебування людини під вартою, не існує будь-яких правових обов'язків осіб, що здійснюють кримінальне провадження, створити умови для якісного її проведення експертами, що не є працівниками державних установ. У даному контексті неможливо не згадати справу із нещодавнім ув'язненням Ю.В. Тимошенко. Одним зі шляхів вирішення даної проблеми могло б стати законодавче закріплення обов'язку осіб, що здійснюють кримінальне провадження, забезпечити можливість приватним експертам проведення таких досліджень, на зразок врегулювання даного питання в КПК ряду Європейських країн. Наприклад, у ст. 34 КПК Латвії вказано, що експерт має право отримати компенсацію тих витрат, які виникли в зв'язку з прибуттям за викликом особи, яка здійснює керівництво кримінальним процесом. Якщо експерт вважає, що під час використання спеціальних знань може отримати важливі для кримінального процесу відомості, питання про які не поставлені, він у письмовому вигляді інформує про це особу, що здійснює керівництво процесом розслідування.

У випадках проведення експертних досліджень матеріальних об'єктів, непоодинокі ситуації, коли кількості матеріалу (проби) достатньо лише для проведення одного дослідження. За таких обставин, принцип змагальності на нашу думку повинен забезпечуватися обов'язком

особи, яка здійснює кримінальне провадження забезпечити право підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого, свідка про залучення експертами вказаних ними осіб або про проведення судової експертизи в конкретній експертній установі.

Безумовно, закріплення в новому кримінально-процесуальному кодексі права кожній стороні кримінального провадження надавати суду висновок експерта, який ґрунтується на його наукових, технічних або інших спеціальних знаннях є надійним плацдармом для розвитку не лише приватної експертної, а й детективної діяльності, оскільки в даному контексті питання змагальності торкається не лише дослідження, а й виявлення та вилучення об'єктів дослідження. Зауважимо, що на сьогодні, особа, яка бажає проведення, наприклад, криміналістичного дослідження слідів пальців рук у цивільній справі, поза як процесуальною фіксацією способів їх виявлення і вилучення в протоколі огляду місця події у кримінальній справі, такої можливості немає. Створення процесуальних можливостей здійснювати таку діяльність приватним установам допоможе у вирішенні аналогічних проблемних ситуацій.

У законі України «Про судову експертизу» передбачена можливість проведення судової експертизи державними судовими експертами й іншими експертами, які не є працівниками державних установ (ст. 7), що передбачає проведення експертних досліджень у будь-якій експертній установі й незалежно від відомчої приналежності. Юридичних перепон для розвитку приватної експертної діяльності в Україні не існує. Однак, усе ж виявляються проблеми і протиріччя у правовому регулюванні даної сфери.

Так, на приватно-практикуючих експертів не розповсюджуються вимоги ст. 4 З.У. про судову експертизу. Аналогічна ситуація складається і щодо ст. 3 Закону, що регламентує дотримання законності під час здійснення судово-експертної діяльності.

Ст. 12 Закону, що встановлює обов'язки експерта, не зважаючи на вказівки законодавця, також не може бути застосована до приватного експерта чи співробітника недержавного експертного закладу, оскільки, наприклад, приватного експерта не можуть зобов'язати проводити судову експертизу.

Не розповсюджуються на нього й обмеження прав, пов'язані з прийняттям доручень про проведення судової експертизи безпосередньо від яких-небудь органів чи осіб. У зв'язку з тим, що на приватних експертів не розповсюджуються вимоги ст. 13 Закону.

Нині перед державою стоїть не так гостро питання законодавчого врегулювання приватної експертної та детективної діяльності, як створення механізмів контролю якості діяльності експертів, тобто органу, що буде забезпечувати проведення прозорих процедур ліцензування й сертифікації суб'єктів приватної експертної та детективної діяльності.

Як свідчить практика, зазвичай, діяльність із ліцензування і сертифікації працівників експертних підрозділів і детективних агентств здійснюють спеціально уповноважені державні органи, а також незалежні наукові установи. На сьогодні за деякими видами експертиз перед правоохоронними органами України постає питання про необхідність визнання сертифікатів якості технічних засобів, отриманих від наукових установ іноземних держав, а також здійснення організації роботи з аналізу практики використання даних технічних засобів із метою координації роботи й навчання спеціалістів. Закордонний досвід підказує, що результативною є практика створення ві-

домчих організацій, обов'язками яких є координація діяльності спеціалістів і експертів певної галузі знань у конкретному відомстві (асоціація поліцейських поліграфологів США, асоціація експертів-трасологів, міжнародна асоціація спеціалістів ДНК аналізу та ін.) Цікавим є той факт, що приватні організації діють за типовими стандартами управління якістю, відмінністю є лише специфіка їхньої діяльності. Зараз подібна практика в Україні не є розповсюдженою, тому деякі приватні структури змушені здійснювати підготовку експертів закордоном із набуттям їх членства в міжнародних організаціях. На жаль, ліцензування та сертифікації деяких видів експертної діяльності в Україні (наприклад, експертів-психологів, які працюють як у державних установах, так і в приватних експертних організаціях, котрі використовують у своїй діяльності поліграф) не існує, хоча необхідність у цьому є незаперечною.

Вирішення даного питання на наш погляд можливе за аналогією з існуючою практикою видачі окремих видів свідоцтв. МВС України ліцензує деякі види діяльності, безконтрольність у сфері здійснення яких може спричинити серйозні збитки державі і громадянам. Такими видами діяльності є володіння зброєю, управління транспортними засобами, надання охоронних послуг. При чому навчання, наприклад, для того, щоб стати охоронцем, можна пройти в комерційній структурі, а ліцензію на право роботи видає ліцензійно-дозвільна служба МВС України. До таких особливих видів діяльності, що мають важливе значення для держави, на наш погляд належить і приватна експертна, і детективна діяльність.

Є також необхідним, щоб комерційні структури, які навчають приватній експертній і детективній справі на рівні державних і світових стандартів, проводили таку діяльність після отримання відповідної ліцензії в Україні, прийом іспитів на видачу свідоцтв на право діяльності із використанням певних технічних засобів для державних і комерційних організацій безумовно повинно здійснювати

одне з державних відомств, яке накопичило достатній досвід.

Оскільки ліцензування діяльності фізичних та юридичних осіб із надання експертних і детективних послуг є прерогативою держави, доходи від її реалізації стануть важливим джерелом поповнення державного бюджету.

Зауважимо, що позитивна практика у вирішенні даного питання існує в Республіці Білорусь, де, наприклад, відповідно до декрету Президента від 14 липня 2003 року № 17 «Про ліцензування судово-експертної діяльності» і указом від 14 вересня 2003 року № 407 введено ліцензування судово-експертної діяльності. Видача ліцензій недержавним судово-експертним установам, а також індивідуальним підприємцям покладена на Міністерство юстиції Республіки Білорусь. На сьогодні, як бачимо, інших шляхів державного регулювання експертної та детективної діяльності, окрім як шляхом її обов'язкового ліцензування і сертифікації, не існує.

Література:

1. Строгович М.С. Курс советского уголовного процесса / М.С. Строгович. – М.: Наука, 1968.
2. Лунін С.В. Принцип змагальності сторін як гарантія ефективного судового захисту // Часопис Академії адвокатури України [Електронний ресурс]. – 10(1'2011). – <http://www.nbuiv.gov.ua/e-journals/Chaau/2011-1/11Isvesz.pdf>
3. Тertiшник В.М. Кримінально-процесуальне право України / В.М. Тertiшник. – К.: АСК, 2003. – 1120 с.
4. Алейніков Г.І. Принцип змагальності сторін та діяльність адвоката-захисника щодо збирання доказів у досудовому слідстві / Г.І. Алейніков // Підприємство, господарство і право. – 2002. – № 1. – С. 87–89.
5. Декрет Президента Республіки Білорусь від 14 липня 2003 року № 17 «Про ліцензування судово-експертної діяльності».
6. Закон України «Про судову експертизу» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 28, ст. 232).

КОНСУЛЬТАЦІЇ

ЯКИМ ЧИНОМ ПЛАТНИКУ ЄДИНОГО ПОДАТКУ НАРАХОВУЄТЬСЯ СУМА ФІНАНСОВОЇ ДОПОМОГИ, НАДАНОЇ НА ПОВОРОТНІЙ ОСНОВІ?

Питання роз'яснюється відповідно до Листа Державної податкової служби від 27.09.2012 року. У п. 292.11 Податкового кодексу наведено перелік засобів, які не включаються до складу доходу платників єдиного податку. Зокрема, не включаються суми фінансової допомоги, наданої на поворотній основі, отриманої та поверненої протягом 12 календарних місяців з дня її отримання, та суми кредитів.

Відповідно до п. 296.1.1 ПКУ фізичні особи - підприємці, які обрали спрощену систему оподаткування і є платниками єдиного податку першої і другої груп, а також платники єдиного податку третьої групи, які не є платниками податку на додану вартість, ведуть книгу обліку доходів, у якій щодня, за підсумками робочого дня, відображають отримані доходи.

Записи в книзі обліку доходів виконуються за підсумками робочого дня, протягом якого отримано дохід, зокрема кошти, що надійшли на поточний рахунок платника податку та/або отримані готівкою, сума заборгованості, за якою минув строк позовної давності, фактично безоплатно отримані товари (роботи, послуги). Таким чином, сума фінансової допомоги, не повернена протягом 12 календарних місяців з дня отримання, зараховується в дохід за підсумками дня, наступного за останнім днем періоду 12 місяців.

Анна Туманян
Юристконсульт ТОВ «ІКГ»Проект-А»
ao.tumanian@gmail.com

ТЯЖКОРОБ**Ірина Володимирівна**

nosach78@rambler.ru

к.е.н.

доцент кафедри економіки
підприємства та прикладної
статистикиСхідноукраїнський національний
університет імені
Володимира Даля
Інститут хімічних технологій
(м. Рубіжне)

УДК 331.2:66

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА РЕГІОНУ

PROSPECTS OF THE USE OF POTENTIAL OF SMALL ENTERPRISE OF REGION

Проаналізовано тенденції розвитку малих підприємств Луганського регіону за кількісними та якісними показниками. Виявлено особливості та перспективи використання потенціалу малого підприємництва в соціально-економічному розвитку регіону.

Проанализированы тенденции развития малых предприятий Луганского региона по количественным и качественным показателям. Выявлены особенности и перспективы использования потенциала малого предпринимательства относительно социально-экономического развития региона.

Progress of small enterprises of the Lugansk region trends are analyzed on quantitative and high-quality indexes. Found out features and prospects of the use of potential of small enterprise in relation to socio-economic development of region.

Ключові слова: мале підприємництво, регіон, розвиток.

Ключевые слова: малое предпринимательство, регион, развитие.

Key words: small enterprise, region, development.

ВСТУП

Одним зі стратегічно важливих напрямків економічного зростання України є розвиток малого підприємництва. Мале підприємництво як одна з конкретних форм прояву суспільних відносин сприяє підвищенню економічного, матеріального й духовного потенціалу країни, її регіонів, створює сприятливу основу для практичної реалізації здібностей і талантів кожного індивіда, сприяє об'єднанню нації, збереженню національного духу й національної гордості [1, с. 3]. Формування та розвиток вітчизняного підприємництва, на відміну від підприємництва західних країн, де воно зорієнтовано на інтереси великих економічних структур, пов'язано з вирішенням економічних інтересів певного регіону [2, с. 124]. Це обумовлено неоднорідністю регіонів унаслідок значної різниці природних і фінансових ресурсів, територіальних, етнічних, економічних та інших особливостей. В результаті виникає необхідність дослідження сучасного стану малого підприємництва певного регіону, визначення причин, які перешкоджають його ефективному розвитку, та розробки дієвих механізмів функціонування й розвитку в контексті регіональних стратегічних пріоритетів.

Останніми роками проблемі розвитку малого підприємництва в Україні та її регіонах приділено значну увагу в працях відомих вітчизняних і зарубіжних науковців [1; 2; 3; 7 та ін.]. Разом із тим, залишаються дискусійними питання термінології в цій сфері, недостатньо висвітленими є особливості формування, функціонування та розвитку підприємництва конкретного регіону. Адже врахування особливостей території, до якої прив'язано мале підпри-

ємництво, дозволяє використати повною мірою наявний у нього потенціал, підвищити економічну ефективність підприємництва й на цій основі покращити соціально-економічну ситуацію як у певному регіоні, так і в країні в цілому.

МЕТОЮ СТАТТІ є виявлення особливостей і перспектив використання потенціалу малого підприємництва в соціально-економічному розвитку регіону на прикладі Луганської області.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У роботі використано методи логічного аналізу, узагальнення, методи економічної статистики (порівняння, відносних величин).

РЕЗУЛЬТАТИ

У сучасній науковій літературі з проблем розвитку підприємництва використовуються різноманітні терміни, зокрема «мале підприємництво», «малий бізнес», «мале підприємство». Проте, не дивлячись на чималу кількість публікацій, досі не склалося однозначного тлумачення відмінностей у визначенні цих понять, що свідчить про підприємництво, як багатопланове явище, якому притаманні різні властивості й характеристики. Висунення тієї чи іншої із них на перший план залежить від завдання, яке вирішує дослідник. Тому, з огляду на це, вважаємо доцільним аналіз підприємництва як економічної категорії, яка посідає особливе місце в системі господарських відносин. Як економічне явище підприємництво розгляда-

ється як тип господарської діяльності з залучення та комбінування факторів виробництва з метою отримання вигоди в умовах невизначеності й ризику шляхом здійснення інноваційних рішень [3, с. 89]. Таке трактування відповідає наведеному в Господарському кодексі України визначенню, за яким підприємництво будь-якої організаційної форми є самостійною, ініціативною, систематичною, на власний ризик господарською діяльністю, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку [4, ст. 42]. При цьому малими (незалежно від форм власності) визнаються підприємства, в яких середньооблікова чисельність працівників за звітний (фінансовий) рік не перевищує п'ятдесяти осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) за цей період не перевищує сімдесяти мільйонів гривень [5].

Отже, на основі даних статистичної звітності за 2005–2009 рр. проаналізуємо тенденції розвитку малих підприємств Луганського регіону за кількісними показниками [6, с. 243–255]. Так, в аналізованому періоді спостерігається загальна позитивна тенденція зміни кількості малих підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення: у 2009 р. в порівнянні з 2005 р. кількість малих підприємств зросла на 6 одиниць, що становить 14,0%, та відповідає загальнодержавному значенню, яке дорівнює 48 одиницям. Водночас у регіоні існує нерівномірність розподілу кількості суб'єктів малого підприємництва на 10 тис. осіб наявного населення: найбільший показник у 2009 р. мають м. Луганськ (116 од.), м. Северодонецьк (79 од.) та м. Алчевськ (76 од.), а найменший – м. Кіровськ (13 од.), Краснодонський і Свердловський райони (13 та 10 одиниць відповідно).

Кількість найманих працівників за п'ять років збільшилась на 2,3 тис. осіб, або на 3,4%, а щорічне зростання показника склало 0,8%. При цьому частка кількості найманих працівників малих підприємств у загальній кількості найманих працівників по області хоча й мала стійку тенденцію до зростання, однак становила лише 17,9%, тоді як у розвинених країнах робочими місцями забезпечено майже 50% зайнятого населення [7, с. 226]. Бажає кращого й матеріальне стимулювання праці, оскільки середньомісячна заробітна плата найманого працівника на малому підприємстві у 2009 р. є нижчою у 1,98 разів від середнього значення по регіону та становить 947,0 грн. Це обумовлено приховуванням частини заробітної плати з метою скорочення податкового навантаження, зокрема значного відсотка нарахувань на соціальні заходи.

Малими підприємствами регіону у 2009 р. реалізовано продукції на суму 13,5 млрд грн, що більше показника 2005 р. у 4,6 рази та менше аналогічного показника 2008 р. на 12,9%. Частка продукції малих підприємств у загальному обсязі реалізованої продукції (робіт, послуг) регіону збільшувалася нерівномірно та у 2009 р. становила 15,3% проти 4,6% у 2005 р. Вона є більшою, ніж у 2008 р. (14,6%), що свідчить про підвищення ролі малого підприємництва в економіці регіону. У структурі реалізованої продукції (робіт, послуг) протягом 2005–2009 рр. суттєвих змін не відбулося, та у 2009 р. найбільшу питому вагу мали такі види економічної діяльності, як торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів і предметів особистого вжитку (67,1%), промисловість (11,1%), будівництво (7,3%), а найменшу – діяльність готелів і ресторанів (0,3%), охорона здоров'я та надання соціальної допомоги (0,3%), освіта (0,1%).

Нестійка, проте загальна позитивна динаміка кількісних показників розвитку малого підприємництва регіону супроводжується відповідним його якісним розвитком.

Про це свідчить зростання розміру прибутку від звичайної діяльності до оподаткування більш високими темпами, ніж сум збитку. У результаті у 2009 р., вперше за п'ять останніх років, малі підприємства отримали позитивний фінансовий результат у розмірі 26,0 млн грн, зокрема за рахунок сільського господарства, мисливства й лісового господарства – 24,7 млн грн. Водночас питома вага підприємств, що одержали збиток, збільшилася з 34,3% у 2005 р. до 36,2% у 2009 р., та все ж більшість підприємств залишається прибутковими (близько 64%).

Аналізуючи структуру операційних витрат, можна констатувати, що мале підприємництво орієнтується переважно на посередницьку діяльність. Про це свідчить значна питома вага вартості товарів і послуг, придбаних для перепродажу й реалізованих без додаткової обробки, у загальній сумі операційних витрат із реалізованої продукції (робіт, послуг), яка у 2009 р. становить 66,8%, однак вона зменшилася порівняно з 2008 р. на 1,6%. Позитивним моментом у діяльності малих підприємств є незначний приріст питомої ваги матеріальних витрат (на 0,1%), амортизації (на 0,8%), витрат на оплату праці й відрахувань на соціальні заходи (на 0,3%) та інших операційних витрат (на 0,4%), що показує на зміну виду економічної діяльності, хоча й повільними темпами.

Таким чином, Луганський регіон має суттєвий потенціал малого підприємництва для розвитку економіки й соціальної сфери, проте він використовується недостатньо ефективно. Поряд із позитивними тенденціями має місце низка проблем, які потребують негайного вирішення. На думку членів комітету економічного розвитку Луганської області (представників депутатського корпусу, виконавчих органів влади, освіти, бізнесу, громадських організацій), такими проблемами є: суперечливість, нестабільність і недосконалість чинних нормативно-правових актів, що регулюють діяльність малого бізнесу (особливо з питань дозвільної системи); недостатня фінансова підтримка малого підприємництва на державному, регіональному й місцевому рівнях; недостатні ресурсне та інформаційне забезпечення малого підприємництва; незбалансованість розвитку мережі консультаційних послуг у територіальному розрізі (суттєва розбіжність між великими містами та сільською місцевістю); недостатній рівень розвитку інфраструктури підтримки підприємництва; низький рівень економічної освіти підприємців [8].

Для усунення зазначених перешкод у розвитку малого підприємництва стратегічним планом Луганського регіону передбачено [8], що створення цілісної та ефективної системи підтримки малого бізнесу здійснюватиметься шляхом реалізації короткострокових Національної, регіональної та місцевих програм розвитку малого підприємництва. Подальше розширення бізнес-інфраструктури спрямовуватиметься на заснування в районах і містах області фонду підтримки підприємництва, який надаватиме суб'єктам малого підприємництва фінансово-кредитну допомогу, консалтингові, тренінгові послуги. Крім того, зусилля у формуванні сприятливого бізнес-клімату в регіоні сконцентруватимуться в напрямку розробки механізму часткового відшкодування з місцевих бюджетів відсоткових ставок за кредитами, залученими суб'єктами малого підприємництва для реалізації інвестиційних проєктів, а також механізму надання в користування інвесторам земельних ділянок типу «грінфілд» та «браунфілд».

ВИСНОВКИ

Реалізація цих заходів сприятиме виконанню малим підприємством регіону своїх функцій у вирішенні проблем зайнятості населення, зменшення соціальної на-

пруги та демократизації ринкових відносин, оперативного реагування на зміни кон'юнктури ринку, розвитку конкурентного середовища, забезпечення сталого економічного зростання на інноваційній основі.

Література:

1. Организация предпринимательской деятельности: учеб. пособ. / Под ред. А.С. Пелиха. – Ростов-на-Дону: Март, 2002. – 336 с.
2. П'ятак І.В. Розвиток малого бізнесу в регіональній економіці України / І.В. П'ятак // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2012. – № 2 (18). – С. 124–126.
3. Давыдова И.А. Предпринимательство как специфический хозяйственный ресурс рыночной экономики / И.А. Давыдова // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Економічна серія: зб. наук. пр. – 2002. – № 564. – С. 87–91.

4. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18,19-20, 21-22. – Ст. 144.
5. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань регулювання підприємницької діяльності» № 523-VI від 18.09.2008 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2009. – № 6. – Ст. 21.
6. Статистичний щорічник Луганської області за 2009 рік. / За ред. С.Г. Пілієва. – Луганськ: Головне управління статистики у Луганській області, 2010. – 513 с.
7. Приймак В.І. Удосконалення механізму розвитку малого підприємництва і зайнятості населення / В.І. Приймак // Науковий вісник. – 2006. – № 16.7. – С. 225–231.
8. Стратегія економічного та соціального розвитку Луганської області на період до 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.loga.gov.ua/oda/about/depart/economy/state/str-dev/>

КОНСУЛЬТАЦІЇ

ЯКІ ДОКУМЕНТИ НЕОБХІДНІ ДЛЯ ЛІКВІДАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА ЗА РІШЕННЯМ ВЛАСНИКІВ?

Будь-яке підприємство у своєму існуванні проходить ряд стадій: створення, зростання, зрілість та спад. Останнього не відбувається, якщо суб'єкт господарювання здатен змінюватись у відповідності до умов ринку, якщо ж ні - настає пониження ділової активності, а як наслідок, і зменшення прибутків, зростання кредиторської та дебіторської заборгованості. Одним із подальших шляхів розвитку описаної ситуації є прийняття власниками рішення про добровільну ліквідацію підприємства.

Сьогодні ми розкажемо, які документи необхідні для добровільної ліквідації.

Перший етап ліквідації - це внесення до Єдиного державного реєстру запису про рішення щодо припинення юридичної особи. На цьому етапі заявник повинен подати (надіслати рекомендованим листом з описом вкладення) державному реєстратору такі документи.

По-перше, оригінал або нотаріально посвідчена копія рішення засновників (учасників) або уповноваженого ними органу щодо припинення юридичної особи (відповідно до ч. 1 ст. 34 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців»).

По-друге, документ, який підтверджує одержання згоди відповідних органів державної влади на припинення юридичної особи (у випадках, встановлених законом) (відповідно до ч. 1 ст. 34 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців»).

По-третє, якщо документи для внесення до Єдиного державного реєстру запису про рішення щодо припинення юридичної особи подаються особою, яка згідно з відомостями, внесеними до Єдиного державного реєстру, має право вчиняти юридичні дії від імені юридичної особи без довіреності, державному реєстратору додатково пред'являється паспорт. Якщо такі документи подаються іншим представником юридичної особи, державному реєстратору пред'являється паспорт та додатково подається примірник оригіналу (ксерокопія, нотаріально засвідчена копія) документа, що засвідчує повноваження такого представника (п. 5 ст. 34 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців»).

Другий етап. Для проведення державної реєстрації припинення юридичної особи в результаті її ліквідації голова ліквідаційної комісії, уповноважена ним особа або ліквідатор після закінчення процедури ліквідації, передбаченої законом, але не

раніше закінчення строку заявлення вимог кредиторів повинен подати (надіслати рекомендованим листом з описом вкладення) державному реєстратору такі документи:

- заповнену реєстраційну картку на проведення державної реєстрації припинення юридичної особи у зв'язку з ліквідацією;
 - довідку відповідного органу державної податкової служби про відсутність заборгованості із сплати податків, зборів;
 - довідку відповідного органу Пенсійного фонду України про відсутність заборгованості із сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та страхових коштів до Пенсійного фонду України і фондів соціального страхування;
 - довідку архівної установи про прийняття документів, які відповідно до закону підлягають довгостроковому зберіганню (ч. 1 ст. 36 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців»).
- У випадках, що встановлені законом, крім документів, які передбачені частиною першою статті 36, додатково подається висновок аудитора щодо достовірності та повноти ліквідаційного балансу (ч. 2 ст. 36).

У разі проведення державної реєстрації припинення акціонерних товариств додатково подається копія розпорядження про скасування реєстрації випуску акцій, засвідчена Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку (ч. Зет. 36).

Якщо документи для проведення державної реєстрації припинення юридичної особи в результаті її ліквідації подаються головою ліквідаційної комісії або уповноваженою ним особою особисто, державному реєстратору додатково пред'являються паспорт та документ, що підтверджує його (її) повноваження (ч. 6 ст. 36).

Варто також зазначити, що закон забороняє державному реєстратору вимагати додаткові документи для проведення державної реєстрації припинення юридичної особи в результаті її ліквідації, якщо вони не передбачені статтею 34 та 36 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців».

Анна Туманян

Юристконсульт ТОВ «ІКГ»Проект-А»
ao.tumanyan@gmail.com